

بسم الله الرحمن الرحيم

نموداری کتاب "اینگونه پاسخ دهید" نوشته آقایان سید حسن هاشمی و ابوالفضل جعفری پور و محمدرضا آتشین صدف

تنظیم و نموداری: حسن رجبی

بخش اول

فصل اول

پرسش: در لغت به معانی درخواست، خواستن، طلب فهمیدن، طلب توضیح و بیان نیاز به کار می‌رود. در اصطلاح عبارت است از درخواست رفع ابهام از هستی، چیستی، چگونگی، چندی یک یا چند چیز از شخصی دیگر.

تعریف پرسش و شبهه

شبهه: به هر باطالی که شبیه حق باشد شبهه گویند. امیر مومنان(ع) می‌فرمایند: **إِنَّمَا سُمِّيَتْ الشُّبُهَةُ شُّبُهَةً لِأَنَّهَا تُشْبِهُ الْحَقَّ** (نهج البلاغه/ص ۸۲)

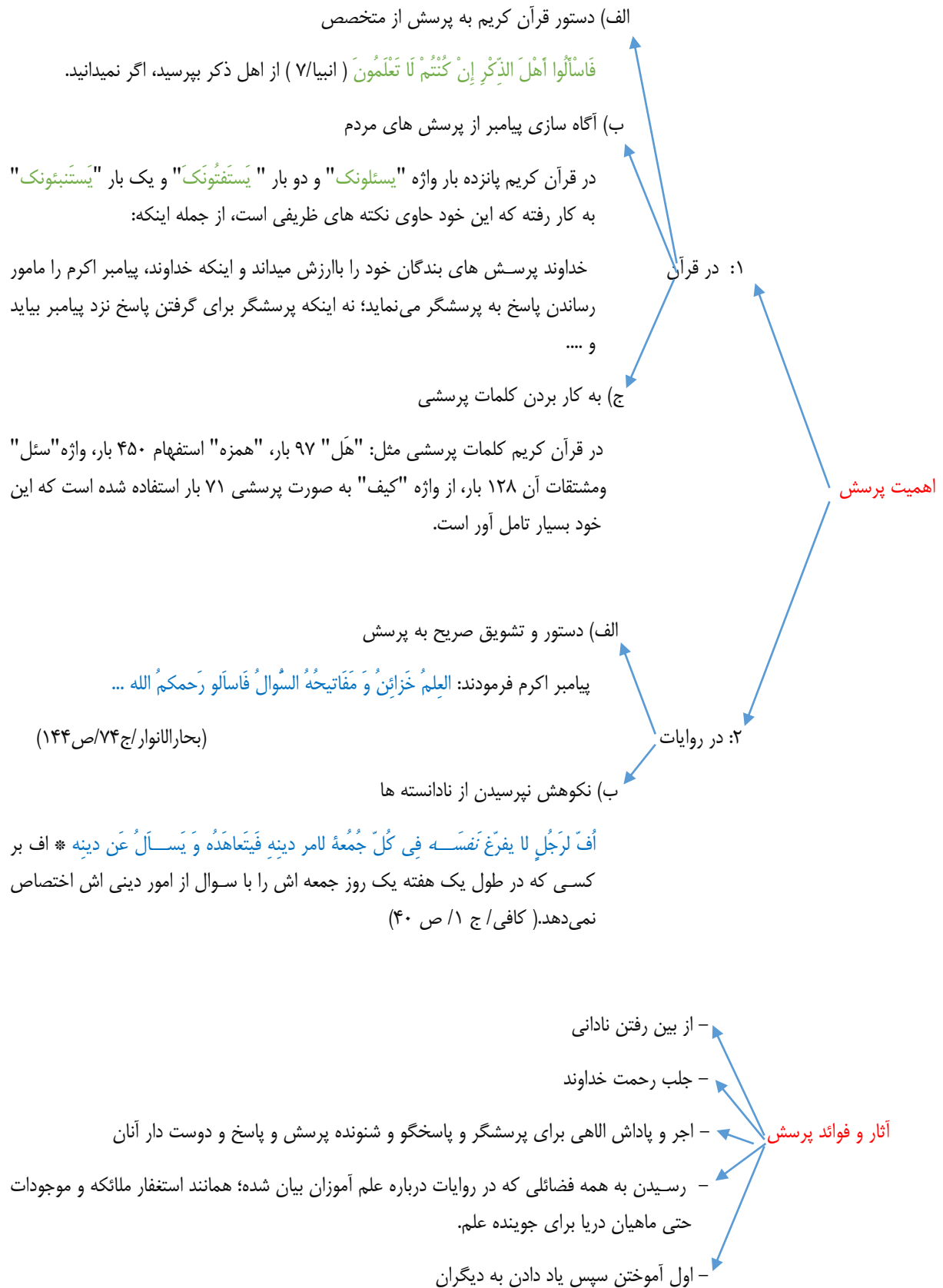
۱: در پرسش، پرسشگر در پی برطرف کردن جهل خویش است که کار مثبتی است؛ برخلاف شبهه که شخص در پی اثبات حقانیت خود است و سوال او برای رسیدن به پاسخ نیست.

۲: پرسش راه، هم کسی مطرح میکند که با پرسشگر اختلاف عقیده دارد و هم کسی که اختلاف عقیدتی ندارد؛ برخلاف شبهه که شبهه افکن همیشه با پاسخگو اختلاف عقیده دارد.

۳: پرسش موجب رشد خواص و عوام است برخلاف شبهه که عموم مردم را دچار شک و تردید میکند.

۴: شبهه افکن به دنبال سرپوش نهادن بر واقعیت‌ها و انحراف افکار عمومی از حق است؛ برخلاف پاسخگو که در پی روشنی بخشی به افکار جامعه است.

۵: منظور شبهه آور ایجاد هرج و مرج و ناامنی در جامعه است؛ برخلاف پاسخگو که هدفش مبارزه با ناهنجاری‌های اجتماعی است.

ویژگی پرسشگر خوب

فروتنی

پرسشگر برای دست یابی به دانش می‌پرسد و به فرموده امام صادق(ع) از مهمترین صفات یک دانش پژوه، فروتنی است. (کافی/ج ۱/ص ۳۶)

رجوع به متخصص

امام باقر(ع) فرمودند: منظور از اینکه قرآن می‌فرماید انسان به غذای خود نگاه کند، این است که مراقب باشد علمش را از چه کسی می‌گیرد. (کافی/ج ۱/ص ۴۹) البته این سخن به این معنی نیست که اگر سخن حقی را یک شخص غیرمتخصص زد ما نپذیریم زیرا به فرموده امیرالمومنین(ع) حتی اگر منافق هم سخن حکیمانه‌ای زد باید از آن استفاده کنیم (نهج البلاغه/ص ۴۸۱) اما در جاییکه مسئله برای خود مانیز ابهام دارد باید از متخصص در آن مسئله سوال کرد.

انگیزه سالم

امام صادق فرمودند: چیزی را که نمیدانی از عالمان بپرس و مبدا برای امتحان کردن و به سختی انداختن آنها سوال کنی.

نیکو پرسیدن

رسول اکرم(ص) سوال خوب رسیدن را نیمی از دانش معرفی کرده است. (بخارالانوار/ ج ۲/ص ۱۸۹)

تعادل در پرسش

پرسشگر باید مایه خستگی پاسخگو نشود زیرا حضرت علی(ع) فرمودند: **کثره السؤال تورث الملل** * بسیار پرسیدن مایه خستگی است. (غررالحکم/ص ۲۱۲)

فصل سوم : پاسخگوی خوب

صفات پاسخگو:

الف) صفات کلی *

آگاهی کافی

خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: **فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ** * در این آیه خداوند انسان‌ها را به پرسش از متخصصان فراخوانده است. (نحل / ۴۳)

همچنین امام باقر(ع) می‌فرماید: حق خداوند بر بندگان این است که بگویند چیزی را که می‌دانند و سکوت کنند درباره چیزی که نمی‌دانند. (کافی/ج ۱/ص ۴۳)

اخلاص و تهذیب نفس

شخصی از امام حسین(ع) خواست که با او مناظره کند. حضرت فرمود: من در دین خود شکی ندارم این شیطان است که آدمی را وسوسه می‌کند که مناظره کن تا دیگران بدانند تو دانشمندی و گمان نکنن از مناظره ناتوانی. (بحارالانوار/ ج ۵۰/ص ۳۱۷)

آمادگی در هر زمان

پاسخگو تا جایی که برای او امکان پذیر است همیشه و در همه جا آماده پاسخگویی باشد نه اینکه مثلا به پرسشگر بگوید من فقط در زمانی که در مرکز پاسخگویی هستم به سوال‌ها جواب می‌دهم. شخصی در جنگ جمل به نزد امیر مومنان آمده و از توحید پرسید. دیگران عصبانی شدند که حالا چه وقت این سوال است. حضرت فرمود: آنچه این اعرابی سوال می‌کند همان چیزی است که ما از این قومی که مقابل ما هستند می‌خواهیم. (خصال شیخ صدوق/ج ۱/ص ۲)

عمل به علم

پیامبر اکرم روزی به عبدالله بن مسعود فرمودند: ای پسر مسعود از کسانی مباش که مردم را به سوی خیر خیر هدایت می‌کنند، ولی خودشان از آن غافل هستند؛ زیرا خداوند می‌فرماید: آیا مردم را به نیکی فرمان می‌دهید و خودتان را فراموش می‌کنید؟! پسر مسعود! از کسانی مباش که بر مردم سخت می‌گیردو بر خود آسان زیرا خداوند تعالی می‌فرماید: چرا چیزی را می‌گویید که خود اجرا نمی‌کنید؟ (مکارم الاخلاق طبرسی/ص ۱۷۱)

شرح صدر

چنانکه در سیره حضرت فاطمه زهرا (س) آمده که زنی بعد از اینکه از آن حضرت ده پرسش کرد، شرمند شد ولی حضرت او را به پاداش الهی برای پاسخگویی به پرسش‌های او آگاه کردند.

پرهیز از پاسخ‌های نارسا

مثل اینکه در جواب کسی که از او پرسیده است، نماز شب را چگونه باید خواند، بگوید: نماز شب ۱۱ رکعت است (و دیگر چیزی از جزئیات آن به او نگوید).

چالاکي در پاسخگویی

همانگونه که پاسخگو باید با دقت به پرسش‌ها پاسخ دهد، بایسته است که در پاسخگویی چالاک باشد.

استفاده از مشهورات و محسوسات

از آنجا که ذهن مردم در زندگی روزمره پیوسته با مشهورات و محسوسات رویاروی است، ذهن آنها معمولا برای امور عقلی گیرایی کمتری دارند؛ لذا مناسب است که پاسخگو مسائل عقلی محض را با استفاده از مثال و تشبیه به ذهن پرسشگران، نزدیکتر و برای آنها فهمیدنی‌تر کند.

خلاصه گویی

پرهیز از کلمات نا مانوس

اوج شیوایی سخن آن است که ساده و سرشار باشد؛ به گونه ای که همگان بفهمند و خبرگان در آن لغزشی نبینند. (غررالحکم/ص ۱۰۲)

پرهیز از چندباره گویی

تکرار سبب خستگی ذهن مخاطب می‌گردد؛ گرچه گاهی تکرار یک جمله برای جلب توجه شنونده لازم است.

پرهیز از تزلزل

قرآن کریم صراحت و قاطعیت در سخن گفتن درباره حق را به ما آموخته است. برای نمونه وقتی کفار وجود قیامت را انکار می‌کنند، خداوند در پاسخ آنها می‌فرماید: **بگو بله، قسم به خدای خودم همانا سرای دیگر خواهد آمد.** (سبا/۳)

از طرفی لحن تردید آلود و به زبان آوردن کلمات و جملاتی که بیانگر دو دلی پاسخگو درباره درستی سخنش باشد، زمینه پذیرش را در پرسشگر کاهش می‌دهد؛ برای مثال کلماتی مانند: **علی الظاهر، گویا، شاید و ...**

پرهیز از زورگویی

اگر لحن پاسخگو زورگویانه باشد، نه تنها پذیرش پرسشگر را به همراه نخواهد داشت، لجبازی او را نیز برمی‌انگیزد. بیان جملاتی مانند: **باید این را بپذیری، هرکس نپذیرد کافر است و...**

دلسوزی

رمز موفقیت پیامبر اکرم(ص) در رساندن وحی، دلسوزی و مهربانی فراوان ایشان نسبت به مومنان بود و به سخن صریح قرآن، رفتار پیامبر (ص) برای مومنان الگو است؛ لذا هر پاسخگوی دینی باید خود را به اخلاق نبوی نزدیک کند.

فروتنی

هر اندازه هم که مخاطب ما از لحاظ اخلاقی و اعتقادی دلپسند ما نباشد، ما نباید با او متکبرانه یا نامحترمانه رفتار کنیم. همانطور که برای مثال امام صادق(ع) با "زندیق مصری" با احترام و فروتن رفتار و او را با نام برادر مصری خطاب کرد. (کافی/ج ۱/ص ۷۳)

منبع شناسی

اگر پاسخ گویی به روایت ضعیفی از کتاب نامعتبری استناد کند، هیچگاه نمی‌تواند پرسشگر را قانع کند. گیریم که او به صورت موقت قانع شود، دور نیست که به زودی بی پایه بودن آن پاسخ برای او آشکار شود و پس از دیگر به آن پرسشگر اعتماد نخواهد کرد.

(ب) آداب بایسته پاسخگویی

آغاز با نام و ستایش خدا

هر امر مهمی بدون نام خداوند آغاز گردد، ناتمام می‌ماند و چه امری مهمتر از پاسخگویی به پرسش دینی.

پاکی تن

همیشه با وضو بودن یکی از محاسنی است که همواره مطلوب اسلام بوده است و آشکار است که پاسخگویی دینی اگر با طهارت سخن بگوید، موفق تر خواهد شد از زمانی که این پاکیزگی را ندارد.

دعا

حضرت موسی پیش از رفتن به سوی فرعون از خداوند شرح صدر، گشایش زبان و فصاحت بیان می‌خواهد تا فرعون و پیروانش، سخنش را دریابند. (طه / ۲۵-۲۸)

رعایت نوبت

روش پیامبر این بود که وقتی چند نفر سوال داشتند نوبت افراد را رعایت می‌کردند. (بحارالانوار / ج ۲ / ص ۶۴)

گوش کردن به سوال با دقت کامل

ارج گذاری به پرسشگر

این ارج گذاری را میتوان با بیان های گوناگون انجام داد؛ امام صادق(ع) در پاسخ به شخصی که از توحید سوال کرده بود فرمود: "سَأَلْتُ رَحِمَكُ اللَّهُ عَنِ التَّوْحِيدِ" رحمت خدا بر تو که از توحید پرسیدی.

مخاطب شناسی

امام صادق فرمودند: پیامبر اکرم هیچگاه با تمام ژرفای خرد خود، با مردم صحبت نکرد، بلکه فرمود: همانا ما پیامبران مامور هستیم که به اندازه فهم مردم با آنها سخن بگوییم.

به پیشواز پرسش رفتن

مثلا امام باقر(ع) به نصرانی فرمودند: "شما اول سوال میکنی یا من سوال کنم؟" با چنین کاری هم آمادگی و توانایی پاسخگو بر همگان پیدا می‌شود و هم قاطعیت او.

پرهیز از پاسخگویی بی درنگ

در سیره معصومین می بینیم آنان بی تأمل پاسخ نمیدادند. عربی نزد پیامبر اکرم آمد و گفت: می‌خواهم چند چیز از تو بپرسم، خشمگین نشو. پیامبر فرمودند: اگر پاسخ آنها را بدانم که میگویم وگرنه منتظر می‌مانم تا جبرئیل فرود آید و پاسخ آن را بیاورد. (بحارالانوار/ ج ۹ / ص ۲۸۱)

پرهیز از سخن نادانسته

امیرالمومنین علی (ع) می فرمایند: اگر از کسی چیزی پرسیدند که جوابش را نمیدانم حیا نکند از اینکه بگوید نمیدانم.

دلیل خواهی از مخاطب

وقتی پرسشگری به اعتراض ادعایی طرح می‌کند، بهتر است ما در آغاز، از او دلیل ادعایش را بپرسیم تا با آوردن پاسخ نقضی، ادعای او را ابطال کنیم

شروع از مشترکات

برای ایجاد زمینه پذیرش در پرسشگر و بیرون آوردن او از لاک دفاعی، میتوان بحث را از چیزهایی که هردو، پذیرفته ایم آغاز کنیم.

استفاده از مقبولات طرف مقابل

باید گام به گام با آنچه برای پرسشگر پذیرفته شده است جلو رفت تا به نتیجه دلخواه رسید.

پرهیز از پرخاشگری

پیامبر اکرم فرمودند: انسان همانگونه که باید در برابر استاد خود نرم خو باشد در برابر شاگردش نیز باید این چنین باشد. (بحارالانوار/ ج ۲/ ص ۶۲)

آوردن چند برهان برای یک پاسخ

پاسخ نقضی در رویارویی با شبهه ها

عده ای نزد پیامبر اکرم آمدند و گفتند: هرچیزی که ما به وجود آمدن و از بین رفتنش را ندیده ایم قدیم است. پیامبر پرسید: شما ابتدای شب و روز را به یاد دارید؟ گفتند: خیر. حضرت گفتند: قبول دارید در یک زمان یا شب است یا روز و در یک زمان نمیشود هم روز باشد و هم شب؟ گفتند: بلی. حضرت فرمودند: پس مشخص میشود یکی پس از دیگری خلق شده است و حادث است، در حالیکه شما ابتدای خلقت شب و روز را ندیده اید با اینکه آنها حادث هستند! پس اینگونه نیست که هرچیزی را شما ابتدای خلقت و از بین رفتن آن راندیده باشید، قدیم باشد پس فقط خداوند قدیم است و دیگران چون مخلوق اویند حادث هستند. (سیدهاشم بحرانی/البرهان)

پرداختن به پاسخ حلی با استفاده از چهارچوب منضبط

استفاده از قرآن

مرحله اول در پاسخگویی استفاده از قرآن کریم است؛ زیرا کتابی است که هیچ شک و شبهه ای در آن نیست. مثلا اگر کسی گفت: آیا نماز در ادیان پیشین هم بوده است؟ میتوان با استفاده از آیه های قرآن به نماز حضرت شعیب ، موسی، ابراهیم و... اشاره کرد.

استفاده از روایات

مثلا اگر کسی پرسید از کجا بفهمیم نماز زمان قبول شده؟ اشاره میکنیم به روایت امام صادق(ع) که فرمود: اگر نماز باعث شده که دیگر گناه نکنی، بدان که نمازت سراسر پذیرفته شده است. (بحارالانوار/ ج ۲۹/ ص ۱۸۸)

استفاده از برهان عقلی

از آنجا که شاید برخی افراد با آیات و روایات قانع نشوند، استفاده از دلیل های عقلی ناگزیر می‌شود.

بهره گرفتن از مثال

استفاده از داستان

تغییر استدلال

حضرت ابراهیم در استدلال بر ضد نمروود فرمود: پروردگار من می‌میراند و زنده می‌کند. نمروود گفت: من نیز چنین میکنم. حضرت ابراهیم اینجا شیوه استدلالش را تغییر داد و فرمود: خدای من خورشید را از مشرق می‌آورد و به مغرب می‌برد، اینجا نمروود مبهوت شد. (بقره/ ۲۵۸)

توجه به لوازم پاسخ

پاسخگو باید در میانه پاسخگویی، به نتایجی که ممکن است از پاسخش گرفته شود دقت کامل داشته باشد. مثلا اگر در پاسخ به اینکه فلسفه حجاب در نماز چیست؟ بگوید: برای اینکه حضور قلب بیشتر شود، ممکن است بگوید که با رهایت نکردن حجاب نیز همین اندازه حضور قلب به دست می‌آید.

توجه به پرسش‌های پدید آمده از پاسخ

توجه دادن پرسشگر به سخنان بزرگان دین

بیرون نرفتن از مسیر استدلال

گاهی سخنان پرسشگر به گونه‌ای است که میخواهد پاسخگو را از مسیر اصلی بحث و استدلال بیرون ببرد. در اینجا پاسخگو باید با مدیریت درست، مانع چنین اتفاقی شود.

اقرار گرفتن پس از هم مرحله

امام رضا(ع) در مناظره با جاثلیق(پیشوای مسیحیان) انجام داد که ابتدا از او اقرار گرفت که هر آنچه در انجیل است ایمان داری؟ او گفت: بله. حضرت پس از آن با آوردن دلایلی از انجیل او را محکوم کرد.

(عیون اخبارالرضا(ع) / ج ۱/ص ۱۵۸)

ریشخند نکردن مخاطب

در روایتی آمده است عربی نزد پیامبر اکرم آمد و پرسید: لباس‌های بهشتی را با دست خود درست میکنیم یا از نعمت‌های بهشتی است؟ در این هنگام یاران خندیدند. مرد عرب گفت: من نادان هستم که نزد دانا آمده‌ام. برای چه می‌خندید؟ پیامبر فرمودند: مرد عرب، راست می‌گوید. لباس‌های ما از نعمت‌های بهشت مهیا می‌شود.

(شمس شامی، سبل الهدی والرشاد/ج ۷/ص ۸)

جمع بندی پاسخ‌ها

تشکر از پرسشگر

امام رضا(ع) بعد از مناظره با عمران صابی با فرستادن مرکب سواری و لباس و ده هزار درهم برای عمران از مناظره‌ی او که به اسلام آوردن او منجر شد، تشکر و حمایت کرد. (بحارالانوار/ج ۱۰/ص ۳۱۸)

اینگونه پاسخ دهیم (فرآیند پاسخ دهی به پرسشگر) *

۱: شناخت زمینه و انگیزه پرسش

هنگام رویارویی با شبهه لازم است در آغاز، زمینه های ایجاد آن را دریافت و سپس در پاسخگویی، نخست پاسخ های نقضی داد و پس از آن پاسخ های حلی. برای مثال اگر کسی بگوید چرا خداوند نماز را واجب کرده است؟ شاید انگیزه او از این پرسش، محکم کردن اعتقاداتش نباشد؛ بلکه رهایی از گرهی روانی باشد که از دیرباز در درون او لانه کرده است و اکنون با بیان این پرسش به دنبال باز کردن آن است؛ بنابراین شیوه پاسخگویی به چنین پرسش به یقین نباید برهانی باشد بلکه باید با رویکردی روان درمان گرانه برای بهبود حال او کوشید.

۲: اطمینان از پرسیدن پرسش درست

برای این کار میتوان با طرح سوال یا سوال هایی مطمئن شد که آیا پرسشگر سوالش را درست مطرح کرده یا خیر؛ مثلاً هنگامی که سوال می شود چرا باید نماز بخوانیم؟ پاسخگو باید دریابد آیا منظور پرسشگر آثار و فایده های نماز است یا اسرار واجب شدن آن یا علل عقلی و منطقی نماز خواندن

۳: تصحیح پرسش

مثلاً: پرسشگر: منظور از بداع چیست؟ پاسخگو: به نظرم منظور شما بداء باشد درست است؟

۴: مرزبندی پرسش

برخی پرسش ها بسیار کلی و بی کرانه اند. برای پاسخگویی دقیق، پاسخگو باید برای چنین پرسش هایی مرزبندی کند؛ مثال: پرسشگر: توحید در اسلام یعنی چه؟ پاسخگو: توحید بر چند گونه است: توحید ذاتی، صفاتی، عبادی، افعالی، منظور شما کدام یک از آنهاست؟

۵: به کارگیری روش بارش فکری

پاسخگوی سوال کتبی، برای رسیدن به پاسخ، باید پیش از مراجعه به پاسخهای پیشین، اندیشه خود را به کار گیرد و هر پاسخی که به ذهنش رسید را یادداشت نماید، هرچند احتمال دهد که پاسخ او درست نباشد زیرا در صورت اشتباه بودن پاسخش پس از مراجعه به منابع میتواند آن را حذف کند. این روش باعث خلاق و فعال شدن ذهن میشود و به دو گونه این روش اجرا شدنی است. ۱: فردی: فرد به تنهایی به جواب های احتمالی دست پیدا می کند.

۲: گروهی: پرسشگر از راه هم فکری با دیگران به پاسخ های گوناگون دست پیدا میکند.

۶: آگاهی از پیشینه پرسش

پاسخگو باید بداند آیا این پرسش پیش از این در جایی دیگری هم طرح شده یا خیر؟

۷: پیدا کردن واژه های هم معنی یا مرتبط

مثال: در بحث مصداق های "استخفاف" به نماز، توجه به واژه "ساهون" ر قرآن و روایات کمک بسیاری می کند به دستیابی معنای درستی از این واژه.

۸: مطالعه پاسخ های بیشتر داده شده و انتخاب پاسخ های استوار آنها

پاسخگو باید از نیازهای روز افراد جامعه آگاه باشد. برای این کار لازم است پاسخ های قانع کننده برای مخاطب امروز را از سایر پاسخ ها جدا کند و تازه ترین کتاب ها و نرم افزارها در زمینه های پرسش و پاسخ را تهیه و مطالعه کند.

۹: جستجوی پاسخ های استوار و پشتوانه دار (مستند)

قرآن کریم می فرماید: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا** (احزاب/۷۰) ای کسانی که ایمان آورده اید پرهیزگار باشید و سخن استوار و مستند گوئید.

۱۰: دسته بندی پاسخ ها

مثال: پرسشگر: آثار نماز چیست؟ پاسخ: آثار نماز دو دسته است: دنیوی و اخروی، و آثار اخروی خودش دو دسته است: آثار در برزخ و در روز قیامت.

۱۱: دادن پاسخ کوتاه و رسا

۱۲: جمع بندی و نتیجه گیری

هرگاه پاسخی به درازا کشید، لازم است، در جاهایی که پاسخگو احتمال می دهد سررشته بحث از دست پرسشگر بیرون رفته است چکیده مطالب گفته شده را برای اوبازگو کند تا وی بتواند پاسخ را تا رسیدن به نتیجه پیگیری کند.

۱۳: شناسایی سوال های مهم و رائج در جامعه درباره نماز

بخش دوم

فصل اول: ۱: چرا نماز بخوانیم؟

۲: اگر خداوند بی نیاز است پس چرا از ما میخواهد که برای نماز بخوانیم؟

فرض کنید پدر و مادری به فرزند خود سفارش می کنند که درس بخوان. آیا این دستور به نفع والدین است یا که آنها از روی دلسوزی و علاقه به آینده درخشان خود فرزند چنین تقاضایی می کنند؟ خداوند نیز بندگان خود را به عبادت دستور داده چون رشد و تعالی آنها و رهایی از چنگال شهوت ها و شیطان ها در گرو عبادت خالصانه اوست؛ وگرنه خداوند به این عبادت ها هیچ نیازی ندارد و این عبادت ها هیچ سودی برایش ندارد.

۳: چه کنیم که نماز برای ما اهمیت پیدا کند؟

* الف) شناخت حق نماز

امام سجاد فرمودند: حق نماز این است که بدانی که آن کوچ کردن به سوی خداوند عزّ و جلّ است و تو در هنگام نماز، در برابر خداوند متعال ایستاده ای. وقتی این معنی و موقعیت را دانستی، در موضع بنده ای می ایستی که دلیل و بی مقدار و آرزومند و ترسان و امیدوار و بیمناک و فروتن و التماس کننده است و خداوند تعالی را که در برابر او ایستاده است با سکون و وقار خود، بزرگ می دارد و در این حال از صمیم قلب به نماز رو می آوری و آن را با حدود و حقوقش به پا میداری.

(بحارالانوار / ج ۷۱/ص ۴)

ب) توجه به آثار و پاداش های نماز

نماز کفاره گناهان: سلمان می گوید: زیر سایه درختی در کنار رسول خدا بودیم آن حضرت شاخه ای از آن را گرفته، تکان دادند. برگ هایی از آن بر زمین ریخت فرمودند: نمی پرسید چرا چنین کردم؟ گفتیم: بفرمایید. فرمودند: هنگامی که مسلمانی به نماز می ایستد گناهانش مانند برگ های ایندرخت بر زمین می ریزد. (وسائل الشیعه/ج ۴/ص ۳۰/ج ۷)

نماز، دارای ثواب عظیم: امام صادق فرمودند: بعد از شناخت الله، هیچ طاعتی را با ارج تر از نماز نمی شناسم ... و یک نماز واجب در نزد خداوند با هزار حج و هزار عمره ای که به خوبی انجام شود و مقبول درگاه الهی واقع شود برابر است

ج) توجه به جایگاه نماز در دین

* ۱: نماز، راس اسلام

پیامبر اکرم زمانی که معاذ بن جبل را به یمن فرستادند در ضمن سفارتشان به او فرمودند: **يَا مَعَاذَ عِلْمِهِمْ كِتَابُ اللَّهِ ... وَلَيْكِنَ أَكْثَرَ هَمِّكَ الصَّلَاةَ - فَإِنَّهَا رَأْسُ الْإِسْلَامِ بَعْدَ الْإِقْرَارِ بِالذِّينِ** (بحارالانوار / ج ۷۴/ص ۱۲۷)

۲: نماز، چهره دین

پیامبر اکرم فرمودند: هر چیزی چهره ای دارد و چهره دین شما نماز است پس مبادا شخصی چهره دینش را زشت و نازیبا گرداند و هر چیزی شروعی دارد و شروع نماز با تکبیر است. (کافی/ج ۶/ص ۲۴)

۳: نماز، دوست داشتنی کار پیش خدا

زید شحام می گوید از امام صادق(ع) شنیدم که فرمودند: خداوند عز و جلّ نماز را بیش از سایر کارها دوست دارد و نماز آخرین سفارش همه پیامبران است. چه منظره زیبایی است! اینکه شخصی غسل کرده و یا وضوی کاملی گرفته در مکانی خلوت به دور از چشم دیگران به رکوع و سجده مشغول شود (کافی/ج ۶/ص ۸)

(ج) * ۴: نماز، نور چشم پیامبر

پیامبر اکرم به اباذر فرمودند: یا اباذر! خداوند نماز را نور چشم من قرار داده است و چنان مرا مشتاق نماز کرده که گرسنه را مشتاق به غذا و تشنه را مشتاق به آب و اشتیاق گرسنه و تشنه به غذا و آب گذرا است ولی من از نماز سیر نمی‌شوم. (کافی/ج ۶/ص ۱۰)

۵: نماز وسیله‌ی نزدیک شدن به خدای عزیز

امام رضا فرمودند: الصَّلاةُ قُرْبَانٌ كُلِّ تَقِيٍّ * نماز مایه نزدیکی پارسایان به خداوند است. (کافی/ج ۶/ص ۱۰)

۶: نماز، بهترین تکلیف

ابوذر میگوید به پیامبر عرض کردم: مگر نماز چیست که مرا به آن دستور دادید؟ فرمودند: نماز بهترین تکلیفی است که خداوند برای بندگانش قرار داده است. حال هر کس می‌خواهد بیشتر انجام دهد { به سود خود اوست } و هر کس می‌خواهد کمتر انجام دهد { به زیان خود اوست }

۷: نماز، ستون خیمه دین

امام صادق(ع) از زبان رسول خدا فرمودند: مَثَلُ نَمَازٍ مِثْلُ سَئِدِ خَيْمَةٍ، تا وقتی که ستون محکم باشد، طناب‌ها و میخ‌ها و پرده به کنار می‌آیند؛ ولی اگر ستون خیمه بشکند، هیچ طناب و میخ و پرده‌ای به درد نمی‌خورد.

(کافی/ج ۶/ص ۱۳)

۸: نماز بهترین عمل بعد از معرفت خدا

معاویه پسر وهب میگوید از امام صادق(ع) پرسیدم: والاترین چیزی که انسان را به خدا نزدیک کند و عملی نزد خدا محبوب‌تر از آن نباشد چیست؟ حضرت فرمودند: بعد از شناخت خداوند، هیچ کاری را والاتر از همین نماز نمی‌شناسم. نمی‌بینی که بنده صالح خدا عیسی بن مریم گفته است: و خداوند مرا برای ادای نماز سفارش کرد. (کافی/ج ۶/ص ۱)

۹: نماز، اولین مورد پرسش در روز قیامت

پیامبر اکرم فرمودند: در روز قیامت، ابتدا به نماز بنده نگاه می‌کنند اگر نمازش مقبول افتاد آن وقت به سائر اعمال او هم نگاه می‌شود و اگر نماز مردود شد، دیگر به هیچ یک از اعمالش توجه نمی‌شود. (بحارالانوار/ج ۷۹/ص ۲۲۷)

مثل اینکه دکتری به مریض می‌گوید: از این نسخه اگر فلان دوا را نخوری، مصرف بقیه دواها بی‌فایده است.

(د) دوری از شراب و قمار و دیگر عوامل غفلت آور از یاد خدا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رَجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ * إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنتُمْ مُنْتَهُونَ * (مائده/۹۰ و ۹۱)

..... همانا شیطان می‌خواهد به وسیله شراب و قمار میان شما دشمنی بیفکند

(و) دوری از کسانی که نماز را به سخره می‌گیرند

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُؤًا وَلَعِبًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ وَالْكَافِرَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ * وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوهَا هُزُؤًا وَلَعِبًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ (مائده/۵۷ و ۵۸)

توجه به ابعاد و ویژگی های نماز

الف) خداوند متعال نماز را در بهترین اوقات شبانه روز قرار داده است. امام علی(ع) فرمودند: در وقت نماز دست به دعا بردارید که بهترین زمان است. خداوند در آن وقت نظر لطف به بندگان دارد. به مناجات آنها پاسخ می‌دهد و فریاد آنها را لبیک می‌گوید و درخواست آنها را برآورده می‌سازد و دعای آنها را مستجاب می‌کند. (امالی شیخ صدوق/ص ۹۴)

۴: ویژگی های نماز

ب) برای نماز، مکانی ویژه و با فضیلت مخصوص در نظر گرفته شده است.

ج) برای نماز جهت ویژه قرار داده شده است.

د) کعبه معظم از مقدس ترین مکان های روی زمین است.

ه) مجموعه نماز از بهترین ها شکل گرفته است.

۵: چه کنیم نماز برای ما سنگین نباشد؟

اینکه احیانا نماز خواندن برای ما سخت و سنگین است، برای آن است که هنوز به اسن درک و بینش نرسیده ایم که چقدر به نماز احتیاج داریم و اگر نماز نبود چه چیزهایی را از دست میدادیم. در واقع باید گفت نیاز ما به نماز بسیار بیشتر و مهم تر از نیازمان به آب و غذا و حتی اکسیژن است؛ زیرا اینها برای حیات جسم ضروری هستند اما نماز برای حسات روح ضروری است.

خداوند متعال در قرآن کریم می‌فرماید: **وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ * الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ *** و از صبر و نماز یاری جوئید و این کار جز برای خاشعان، گران و سنگین است. (خاشعان) کسانی هستند که به ملاقات پروردگارشان و بازگشت به او ایمان دارند. (بقره/ ۴۵ و ۴۶)

همانطور که می‌بینید نماز تنها بر یک گروه سنگین نیست و آنها خاشعان هستند، کسانی که به قیامت اعتقاد دارند. پس در جمله راه درمان، تقویت اعتقاد به معاد است که با مطالعه در آیات و روایات و تفکر در هدف آفرینش و صفات عدالت و حکمت خداوند به دست می‌آید.

۶: چه اولین هایی در نماز وجود دارد؟

۷: آیا واقعا نماز انقدر که می‌گویند اهمیت دارد؟ *

محوریت در ایمان به قرآن و معاد

در کلام خدا مراقبت از نمازهای خود یکی از شاخصه های ایمان به قرآن و معاد معرفی شده است. (انعام/۹۲)

محوریت در شناخت متقین

ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ * الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ * (بقره/۳ و ۲)

محوریت در فروع دین

امام صادق(ع) فرمودند: حضرت لقمان فرزندش را از روزه ای که او را از نماز باز می‌دارد نهی کرده است.

محوریت در تبلیغ دین

پیامبر اکرم هنگامی که معاذ را به نمایندگی برای تبلیغ اسلام به یمن می‌فرستد به او دستور می‌دهد که همه معارف اسلام را بیان کند، ولی بیشترین همتش بر نماز باشد. (تحف العقول/ص ۲۶)

محوریت در برنامه های حکومت دینی

الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ (حج/۴۱)

محوریت در روابط اجتماعی

قرآن کریم ما را از دوستی با اهل کتاب مثل یهود و نصاری که دین ما و از جمله نماز ما را مسخره می‌کنند برحذر می‌دارد. (مائده/۵۷)

محوریت در هجرت

حضرت ابراهیم(ع) علت هجرت خود را از فلسطین به مکه مکرمه را اقامه نماز معرفی می‌نماید. (ابراهیم/۳۷)

محوریت در شیعه بودن

امام صادق(ع) فرمودند: اگر میخواهید شیعیان ما را بشناسید آنها را در سه جا امتحان کنید: اول موقع نماز ببینید چقدر بر نماز محافظت می‌کنند و ... (قرب الاسنادط-الحديثه) متن، ۷۸)

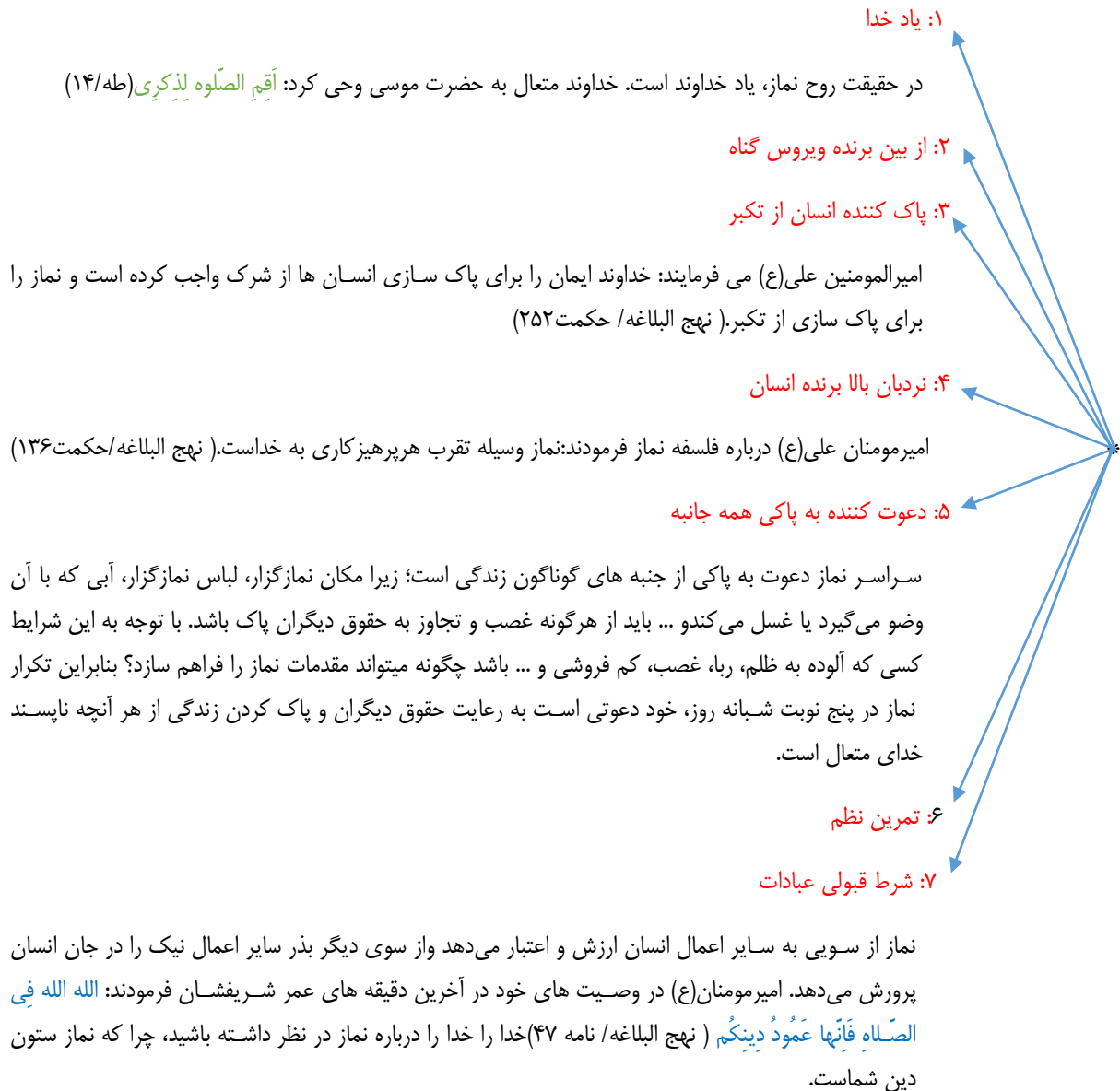
محوریت در مسافرت

امیر مومنان علی(ع) فرمودند: انسان مومن به سفری که دین و نماز او در معرض خطر قرار گیرد نباید برود(خصال شیخ صدوق/ج ۲/ص ۶۳۰)

محوریت در قضاوت درباره افراد

هارون بن خارجه نزد امام صادق(ع) از اخلاق یکی از اصحاب آن حضرت ستایش کرد، حضرت فرمودند: نماز او چگونه است؟ (کافی/ج ۳/ص ۴۸۷)

۸: وقتی خداوند به نماز ما احتیاجی ندارد چرا باید انقدر خودمان را به زحمت بیاندازیم؟ *فواید نماز برای ما

۹: نمی شود طور دیگری نماز بخوانیم؟

اولین نکته ای که در اینجا باید به آن توجه کرد این است: نمازی که خدا بر ما واجب کرده همین است که در کتاب و سنت آمده است با همین تکبیره الاحرام و قیام و قرائت و ذکر و رکوع و سجده و ... اگر کسی دلش بخواهد طور دیگری بخواند دیگر آن نمازی که نردبان مومن به آسمان است، نیست، یک چیز دیگر است.

نکته دوم اسنکه آری راه های زیادی برای تشکر از خدا وجود دارد که یکی از آنها نماز است. البته نماز تنها برای تشکر از خدا واجب نشده بلکه حکمت ها و فواید دیگری هم دارد. نکته حیاتی در اینجا است که هیچ کدام از راه های دیگر تشکر از خدا جای نماز را نمی گیرد.

از زاویه ای دیگر عاشق همیشه دنبال این است که معضوق از چه چیزی خوشش می آید که او هم دقیقاً همان کار را انجام بدهد. مومنی که عاشق خداست وقتی می بیند که خدا دوست دارد هرروز پنج بار به همین شکل نماز بخواند همانطور رفتار میکند.

۱۰: چرا نماز را باید عربی بخوانیم؟

پیش از هر چیز لازم است به این نکته توجه داشته باشید که تنها نماز و لبیک در حج است که باید به عربی بیان شود وگرنه هیچ تکلیف واجب دیگری نیازمند قرائت عربی نیست. اما دلایل خواندن به عربی نماز:

۱: **تعبد** : امیرمومنان حضرت علی(ع) می فرمایند: مومن، بنای دین خود را بر اساس رای و نظر شخصی نمیگذارد، بلکه بر آنچه از پزودگارش رسیده بنیان می دهد. (بحارالانوار/ ج ۶۵/ ص ۳۰۹)

۲: **زبان مشترک مسلمانان**: اینکه همه مسلمانان از هر نژاد و مملکتی نماز را به یک زبان بخوانند، باعث می شود که زبانی مشترک میان همه پیروان اسلام شکل بگیرد و در واقع زمینه وحدت و پیوند بین المللی دینی را فراهم کند.

۳: **معادل واژه ها**: کلماتی را که در نماز به زبان می آوریم نمیتوان به صورت دقیق به زبان دیگری ترجمه کرد. چه بسا برخی از کلمات یا جملات، معانی بسیاری در خود جای داده که با یک یا چند جمله نیز نمیتوان همه آن را بیان کرد.

۴: **جلوگیری از تحریف**

۱۱: چرا وضع مادی کسانی که اهل نماز و اطاعت از خدا نیستند بهتر از کسانی است که اهل نماز و اطاعت هستند

۱: **کلیت نداشتن این وضعیت**

۲: **توجه به سنت های الهی** : ۱: **سنت امهال**: خداوند در قرآن کریم می فرماید: **وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا** مرا با تکذیب کنندگان صاحب نعمت واگذار، و آنها را کمی مهلت ده. (مزمّل/ ۱۱)

۲: **سنت املاء**: خداوند در قرآن می فرماید: کسانی که کافر شده اند گمان نکنند این فراوانی نعمت به سود آنهاست، ما فراوان به آنها میدهیم تا بیشتر در گناه فرو روند و برای آنها در قیامت عذابی دردناک است. (آل عمران/ ۱۷۸)

۳: **رابطه ثروت و طغیان**: قرآن می فرماید: اثر احساس ثروتمندی این است که انسان طغیان کند " **كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّاظِرٌ * أَلَمْ يَرَهُ اسْتَغْنَى *** بی گمان آدمی طغیان می کند؛ چون خود را بی نیاز می بیند. (علق/ ۶ و ۷)

به همین دلیل اکثر معاندان و متکبران که در مقابل رسولان الهی ایستادگی میکردند، انسان های ثروتمندی بودند که به سبب تکبری که در درون آنها موج می زد، حاضر به اطاعت از خداوند و سجده نمودن در برابر او نبودند. اثر ذاتی چنین ثروتی این است که انسان را به تکبر و دوری از عبادت و نماز وا می دارد.

۴: **توجه به هدف نماز**: اصل عبودیت برای رسیدن به کمال است نه نعمات دنیوی.

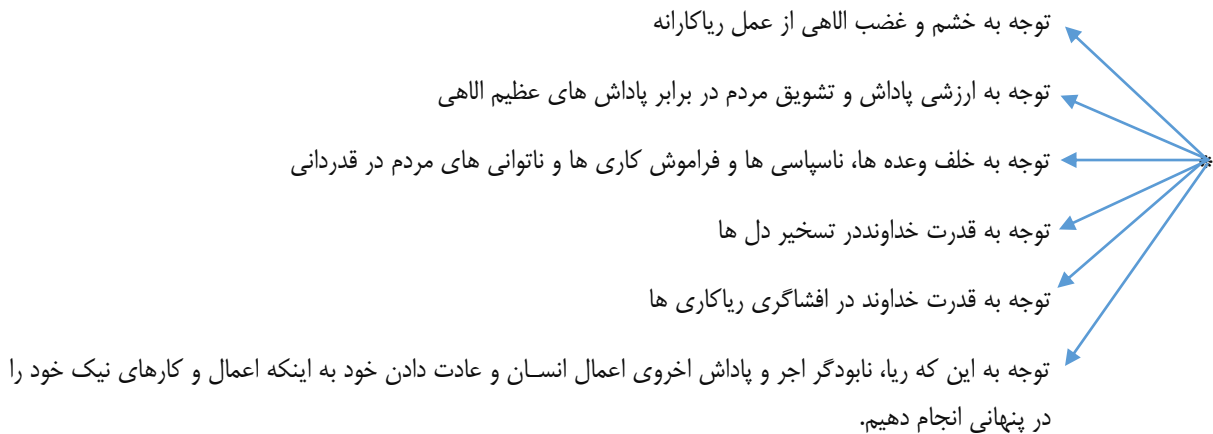
۵: **مال حرام** : بسیاری از افرادی که به ثروت فراوان می رسند و اهل نماز هم نیستند، از طریق حرام به این ثروت رسیده اند زیرا کسی که اهل نماز نیست اعتنائی ندارد به اینکه مالی که به دست می آورد از راه حلال باشد.

فصل دوم: چرا اینگونه نماز بخوانیم؟

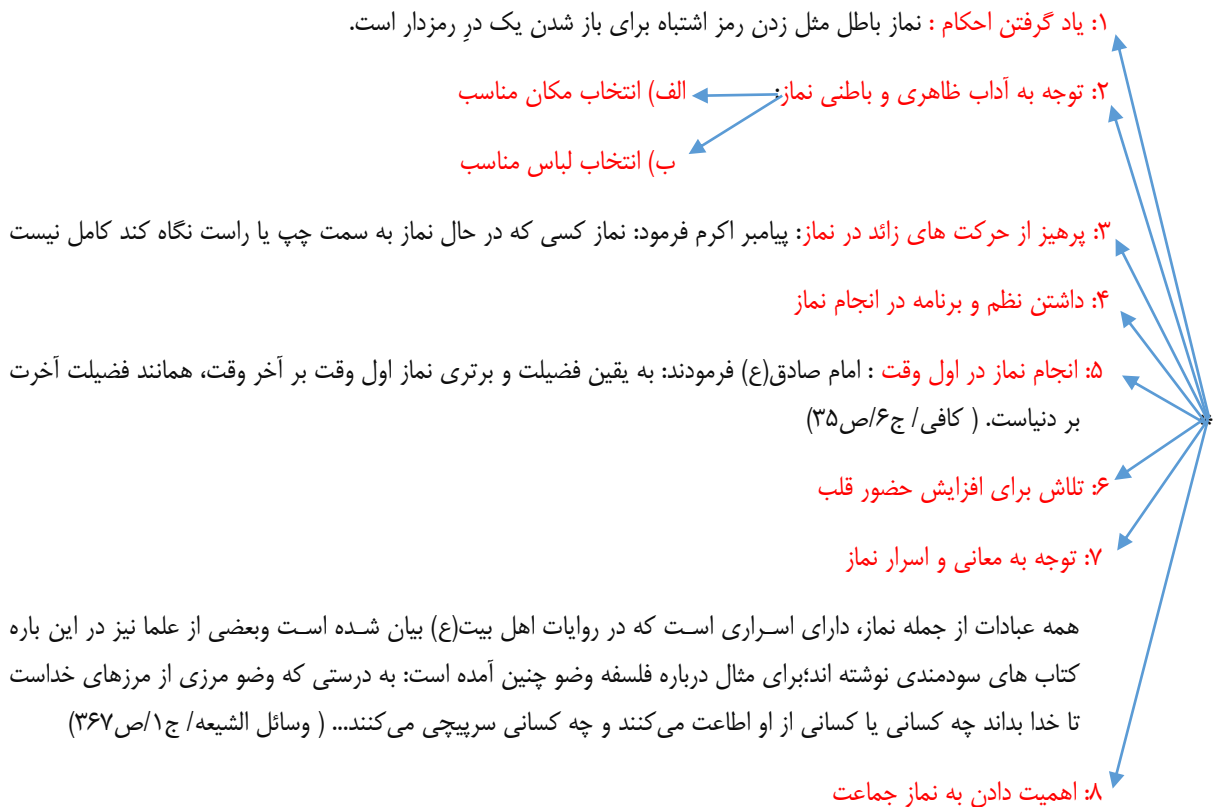
۱: نماز جزء اصول دین نیست در حالیکه از مهم ترین واجبات است؟

اسلام یک مکتبی است دارای جهان بینی و ایدئولوژی. جهان بینی اسلام را اصول دین و ایدئولوژی آن را فروع دین مینامند. از آنجا که نماز مربوط به رفتارهای انسان است مربوط به حوزه ایدئولوژی یا به تعبیر دیگر فروع دین است و این به معنی کم اهمیت بودن نیست؛ بلکه به این معناست که نماز مربوط به حیطة رفتاری انسان است در حالیکه اصول دین مربوط به حیطة باورها و اعتقاداتی انسان است.

۲: چگونه عبادت کنیم و نماز بخوانیم تا از ریا دور باشد؟(راه های درمان ریا ..)

۳: چگونه کیفیت نمازمان را بالا ببریم؟

چند نکته در مورد نماز جماعت

- ۱: همسایه مسجد و کسی که صدای اذان را می شنود باید نسبت به نماز جماعت عنایت بیشتری داشته باشد.
- ۲: اهتمام به جماعت، در نماز صبح و مغرب و عشا بیشتر مورد توصیه است؛ مستحب موکد است.
- ۳: در نماز جماعت نزدیک به امام ایستادن، در صف اول ایستادن و در سمت راست صف ها ایستادن مورد سفارش اهل بیت بوده است. امام کاظم (ع) فرمودند: نماز در صف اول نماز جماعت مانند جهاد در راه خداست. (بحار/ج ۸۵)
- ۴: در نماز جماعت بهتر است کسانی در صف اول و امام بایستند که شایستگی امام جماعت شدن را دارند.

۴: برای رسیدن به نمازی مطلوب، آیا چیزهای غیر از خود نماز هم هست که به آنها باید توجه شود؟

امام علی(ع) خطاب به کمیل می فرماید: ای کمیل! شان و فضیلت فقط این نیست که نماز بخوانی، روزه بگیری، صدقه بدهی، بلکه شان و فضیلت این است که با قلبی پاک و عملی مورد رضای او و با خشوع کامل به نماز بایستی. بنگر در کجا و روی چه چیز نماز می خوانی اگر از راه شایسته و حلال نباشد قبول نخواهد شد. (تحف العقول/ج ۷۴/ص ۴۱۷)

۵: چرا باید قبل از نماز وضو بگیریم؟ آیا حمام رفتن کافی نیست؟

وضو، تیمم و غسل ممکن است ظاهر انسان را هم پاکیزه کند؛ ولی باید توجه داشت هدف از انجام آنها پاکیزگی ظاهر نیست؛ زیرا انسانی که تازه از حمام بیرون آمده نیز باید برای نماز وضو بگیرد یا اگر نیاز به غسل دارد باید غسل کند و شستن بدن بدون نیت غسل و بدون قصد قربت کافی نیست.

۶: چرا بعد از جنابت، غسل واجب می گردد؟ ارتباط آن با نماز چیست؟

ابتدا باید بیان کنیم علت حقیقی بسیاری از واجب ها و حرام ها بر ما پوشیده است و خداوند عمداً آن را بیان ننموده است تا مطیع از عاصی شناخته شود. در مورد وجوب غسل هم هنگام جنابت نیز حقیقت مطلب همین است با آن تفاوت که در بعضی روایات به گوشه‌ای از اسرار آن اشاره شده است. امام صادق(ع) در پاسخ زندقی که پرسید: علت غسل جنابت چیست؟ فرمودند: همانا آمیزش کننده کاری حلال انجام داده است و کار حلال همه مایه آلودگی نیست. جنابت همانند حیض است چرا که نطفه، خونی است استحکام نیافته و آمیزش هم امکان پذیر نیست، مگر به حرکتی سخت و شهوتی چیره. پس چون به پایان رساند، بدن نفس می کشد و مرد از نفس آن، در خود بویی بد احساس می کند. غسل برای همین واجب شده است و غسل جنابت افزون بر این، امانتی است که خداوند به بندگان خویش سپرده است تا از این رهگذر، آنان را بیازماید. (احتجاج طبرسی/ ج ۲/ص ۲۳۹)

فواید بهداشتی طهارت به ویژه بعد از مقاربت:

- الف) نشاط بخشیدن به بدن و ورزیده شدن آن از طریق تحریک پایانه های عصبی موجود در پوست.
- ب) کاهش حبس شدن و جمع شدن خون در پوست و دستگاه تناسلی و دفع خون های جمع شده در این قسمت ها به سایر قسمت های بدن به ویژه قلب و مغز
- ج) غسل فعالیتی عضلانی است که موجب نشاط قلب و حسن جریان خون در بدن است.
- د) زدودن سلول های مرده، مواد چربی زائد و گرد و غبار از پوست.
- ه) غسل سلامتی پوست را تامین می کند تا بهتر به وظایف گوناگون خود عمل کند.

علت غسل کردن هنگام نماز:

- الف) انسان هنگام نماز قرار است به دیدار خالق یکتا و آفریننده پاکی برود و از او طهارت روح را طلب کند، حال چگونه می تواند با جسمی آلوده به زیارت دوست برود؟
- ب) احکام تابع مصلحت و مفسده ای است که خداوند حکیم آن را تشخیص می دهد.
- ج) غسل جنابت برای انجام عباداتی همچون نماز و طواف و خواندن سوره های واجب قرآن واجب است و به خودی خود واجب نمی باشد تا بگوییم خداوند فقط برای درک این آثار بهداشتی آن را واجب نموده است.
- د) با توجه به وجوب نیست و قصد قربت معلوم می شود طهارت باطنی هم مقصود خداوند از غسل است.

۷: به فرموده قرآن به هر طرف رو کنیم خدا آنجاست پس چرا حتما باید رو به قبله نماز بخوانیم؟

اول ذکر این نکته ضروری است که همه نمازها لازم نیست رو به قبله باشد بلکه نمازهای واجب اینگونه اند و همچنین باید بدانیم در همه جا بودن خداوند یک چیز است و جهت نماز چیز دیگر؛

اما فایده های خواندن نماز رو به قبله:

- ۱: اتحاد مسلمانان
 - ۲: نمایش شکوه و عظمت مسلمانان
 - ۳: ایجاد حضور قلب
 - ۴: پیشرفت علمی مسلمانان
- امام خمینی(ره) در این زمینه مینویسد: قبله به معنای اقبال کردن به چیزی است؛ به طوریکه روی آوردن به آن چیز همراه با کندن و جدا شدن از چیزهای دیگر است. (عرفان اسلامی/ج ۵/ص ۱۷۲)
- یکی از برکات دستور قرآن به نماز خواندن رو به قبله این بود که موجب گسترش و پیشرفت دانش های جغرافیا، هیئت، هندسه و ریاضی و اختراع قبله نما در بین مسلمانان گردید.

۸: چرا خداوند کعبه را قبله مسلمانان قرار داده است؟

- ۱: یاد آوردی توحید: کعبه اولین خانه توحید است که برای اولین بار به دست آدم ابوالبشر برای هدایت انسان ها بنا شد و انسان بار وی آوردن به سوی آن در نماز، با یاد آوردن اولین خانه توحید بر ایمان خود بر خداوند یگانه می افزاید.
 - ۲: مرکزیت کعبه: از دیگر اسرار توجه به کعبه، جنبه سیاسی_ اجتماعی آن است. جابر بن حیان از امام صادق(ع) پرسید: آیا اهمیت مرکز بودن کعبه برای نماز بیشتر است یا برای حج؟ حضرت فرمود: برای نماز؛ زیرا بسیاری از مسلمانان نمی توانند در تمام عمر حتی یک بار به مکه بروند ولی هر مسلمان در هر جایی روزی پنج بار به سوی کعبه نماز می خواند.
- (تفسیر نماز استاد قرائتی/ص ۵۰)

۹: چرا با اینکه شرافت کعبه بیشتر از بیت المقدس است، چرا خداوند از ابتدا قبله را کعبه قرار نداد؟

۱: تقویت روحیه اطاعت و فرمانبرداری در اهل حجاز

۲: جلوگیری از قضاوت های نادرست نسبت به اسلام

کعبه در اول مرکز قدرتمند بت پرستی بوده است. اگر در این محل در اوج قدرت بت ها، قبله قرار میگرفت، ممکن بود سبب شود کسانی که از دور خبر اسلام را می شنوند گمان کنند این دین هم به نوعی به بت پرستی دعوت می کند، اما بعد از گذشت حدود ۱۵ سال از دعوت اسلامی و تاکید آن بر توحید دیگر جایی برای این توهم و شبهه باقی نمی ماند.

۳: ایجاد تمایز بین مسلمانان و مشرکان

از آنجا که مشرکان در برابر بت هایی که در مسجد الحرام و در خانه کعبه بودند خضوع و قربانی میکردند شاید در ابتدای کار لازم بود برای جداسازی هویت مسلمانان از آنان سمت و سوی اعمال عبادی آنها متفاوت باشد تا مومن از کافر باز شناخته گردد.

۱۰: چرا خداوند در ابتدا قبله را به سمت بیت المقدس قرار داده و پس از مدتی به سمت کعبه معظمه تغییر داد؟

۱: امتحان الهی : قرآن می فرماید: ... وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا اِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلٰى عَقْبَيْهِ وَاِنْ كَانَتْ لَكَبِيْرَةً اِلَّا عَلٰى الَّذِيْنَ هَدٰى اللّٰهُ... (بقره/۱۴۳) و ما آن قبله ای را که پیش از این بر آن بودی برنگردانیم، مگر برای آنکه افرادی را که از پیامبر پیروی می کنند از آنها که به جاهلیت باز می گردند، باز شناسیم. و همانا این (تغییر قبله) جز بر کسانی که خداوند آنها را هدایت کرده، دشوار بود.

۲: نشان دادن ضعف استدلال یهود

۳: برتری بخشیدن به پیامبر و مسلمانان

همانگونه که از آیات قرآن پیداست، یکی بودن قبله بهانه ای بود برای اذیت کردن مسلمانان؛ زیرا قرآن پیشگویی کرده می فرماید: سَيَقُوْلُ السُّفَهَاٰءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَّلَّاهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوْا عَلَيْهَا ... به زودی مردم بی خرد خواهند گفت: چه چیزی آنها (مسلمانان) را از (بیت المقدس) قبله ای که بر آن بودند برگردانید؟ لذا در ادامه آیه می فرماید ﴿ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا اَكْتُونُ تَوْرًا بِهٖ سَوٰى قِبْلَةٍ اِى مَيْگَرْدَانِيْمُ كِهٖ اَز اَن خَشْنُوْد بَاشِيْ، كِه نَشَانْگَر اِيْن اِسْت اِسْت كِه خُوْد رَسُوْل خُدا نِيْز اَز اِيْن مُوْضُوْع نَارَاحْت بُوْدِه اِسْت وَ بَا اِيْن تَغْيِيْر خَشْنُوْدِي پِيَامْبَر بِه دِسْت اَمْدِه اِسْت. (بقره/ ۱۴۴، ۱۴۲)

۴: اعلام اعتدال اسلام در همه چیز

اینکه مسیحی ها به سوی بیت المقدس یعنی شرق می ایستادند و یهود که در شامات و و بابل و مانند آن به سر می بردند رو به سوی بیت المقدس که برای آنان که تقریباً به سمت غرب بود می ایستادند و به این ترتیب نقطه غرب قبله آنان بود. اما کعبه که نسبت به مسلمانان مدینه در آن روز در سمت جنوب و میان مشرق و مغرب قرار داشت یک خط میانه محسوب می شد.

* ← ۵: اسرار قبله از نظر علمی

"هارولدبور" از "دانشگاه بیبل" (یکی از دانشگاه‌های معتبر امریکا) برای اولین بار با یک انجام یک آزمایش ساده، به وجود میدان مغناطیسی در اطراف موجود زنده پی برد. همانگونه که می‌دانید، در بدن ما میلیون‌ها عصب وجود دارد که کار انتقال پیام در بدن ما به وسیله تحریک الکتریکی این عصب‌ها صورت می‌گیرد. در اثر ایجاد بار الکتریکی در اطراف آنها در بدن ما یک میدان تشکیل می‌شود و میدان بدن ما در اثر فعالیت هم‌زمان میلیون‌ها عصب به وجود می‌آید.
(در صفحات ۱۴۸ تا ۱۵۲ به صورت مفصل توضیح داده شده)

۱۱: چرا باید در هر نماز سوره حمد را بخوانیم؟

اهمیت سوره حمد *

۱: سوره حمد "سبع المثانی"

۲: سوره حمد "اساس قرآن"

از ابن عباس نقل شده است که هر چیزی اساسی دارد و اساس قرآن سوره حمد است. (شرح فروع اصول کافی/ج ۳)

۳: سوره حمد "برترین سوره"

پیامبر اکرم به جابر فرمود: سوره حمد اساس سوره قرآن است و این سوره شفای از هر دردی به جز "سام" است و منظور از سام مرگ است. (جامع الاخبار شعیری/ص ۴۳)

۴: سوره حمد "همتای قرآن"

امیرالمومنین (ع) در ضمن دینی فرمودند: از پیامبر خدا شنیدم که فرمودند: خداوند عزوجل در خطاب به من اینگونه فرمودند: به راستی، به تو سبع المثانی و قرآن بزرگ را اعطا کردیم که به واسطه سوره حمد بر من منتی ویژه گذاشته و آن را همتای قرآن کریم عظیم قرار داده است (بحار/ج ۸۹/ص ۲۲۷)

۵: محتوای سوره حمد

از اما صادق (ع) نقل شده است: اسم اعظم خداوند در سوره فاتحه الکتاب پراکنده شده است. (بحار/ج ۹۲/ص ۲۳۴)

۱۲: چرا در هر نماز، خواندن سوره توحید مستحب است؟

۱: قرائت این سوره معادل خواندن یک سوم قرآن کریم است و یک سوم تورات و یک سوم انجیل و زبور است

۲: قرائت آن موجب آمرزش گناهان است زیرا حضرت رسول اکرم فرمودند: هرکس هنگام خواب سوره "قل هو الله احد" را صد مرتبه بخواند، خداوند گناهان پنجاه سال او را می‌آمرزد. (کافی/ج ۴/ص ۴۵۸)

۳: محبت به آن نشانه محبت خداوند: عمر بن حصین می‌گوید: پیامبر گرامی اسلام لشگری را به فرماندهی علی (ع) گسیل داشتند و پس از بازگشت لشگر از ایشان درباره آن حضرت سوال کردند. لشگریان در پاسخ گفتند: علی (ع) از هر جهت خوب و شایسته بود جز اینکه در همه نمازهای جماعت، پس از حمد "قل هو الله احد" می‌خواند. پیامبر اکرم از علی (ع) علت را پرسیدند. حضرت فرمود: من به سوره قل هو الله احد علاقه خاصی دارم. پیامبر اکرم فرمودند: دلیل این محبت خاص این است که خداوند به تو محبت ویژه ای دارد. (شیخ صدوق/توحید/ص ۹۴)

۱۳: تسبیحات اربعه چه اهمیتی ویژه ای دارد که در رکعت های سوم و چهارم میخوانیم؟

۱: امام صادق(ع) فرمودند: رسول خدا روزی به یاران خود فرمود: آیا اگر لباس ها و ظرف هایتان را جمع کرده و آنها را روی هم بگذارید به آسمان خواهد رسید؟ گفتند: خیر یا رسول الله. حضرت فرمودند: نمیخواهید چیزی به شما بگویم که ریشه اش در زمین وشاخه اش در آسمان باشد؟ عرض کردند: بله یا رسول الله. حضرت فرمودند: هرکدام از شما بعد از نماز واجبش سی بار تسبیحات اربعه را بگوید..... (بحار/ ج ۹۰/ص ۱۷۴)

۲: تسبیحات اربعه موجب استجاب دعا

حارث بن مغیره میگوید از امام صادق(ع) شنیدم که فرمودند: هرکس بعد از نماز واجب چهل بار تسبیحات اربعه بگوید و پس از آن از خداوند درخواست کند، حاجتش برآورده می شود.(وسائل الشیعه/ج ۶/ص ۴۵۴)

۳: تسبیحات اربعه زیربنای اسلام

.... از امام صادق (ع) سوال کردند: چرا عرش مربع است؟ فرمودند: زیرا کلماتی که اسلام بر آن بنا شده چهارتاست و آنها عبارت اند از: " سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر" (من لایحضره الفقیه/ج ۲/ص ۱۹۱)

۱۴: چرا ذکر صلوات در نماز واجب است؟

خلاصه اینکه نماز، عملی خواستنی و مورد توجه خداوند است و همان گونه که خداوند و ملائکه او بر پیامبر صلوات می فرستند، دستور میدهد مومنان نیز صلوات بفرستند و چه جایی برای این صلوات بهتر از نماز؟ علاوه بر اینکه خود وجود صلوات در نماز باعث می شود تا مسلمانان هیچ گاه رسول خدا و تلاش های او برای اسلام را از یاد نبرند و از او با صلوات قدردانی کنند.

۱۵: خداوند با همه محرم است پس چرا خانم ها باید در نماز حجاب کامل داشته باشند؟

۱: رعایت ادب

۲: تاثیر مثبت در کسب حضور قلب

۳: یادآوری ارزش حجاب

نماز خواندن چه اثری دارد؟

۱: اگر به فرموده قرآن، نماز بازدارنده از فحشا و منکر است پس چرا بعضی افراد اهل نماز گناه می کنند؟

بله گناه بازدارنده از گناه است بنابراین اگر کسی اهل نماز بود ولی گناه هم میکرد، معلوم می شود نمازش آن نماز کاملی که این اثر را داشته باشد نیست. مثل اینکه کسی غسل تقلبی بخورد که در این صورت نباید انتظار غسل واقعی را داشته باشد.

۲: وقتی می بینیم برخی هم نماز میخوانند و گناه هم میکنند، بهتر نیست ما نماز نخوانیم و گناه هم نکنیم؟

تکالیف اسلام بر دو قسم است؛ انجام امور واجب و ترک امور حرام. تکالیف بر اساس این تکالیف به انسان ها پاداش میدهد یا آنها را مجازات میکند. خود ترک نماز گناه بزرگی است و همین گناه بزرگ نیز باعث می شود انسان در دام گناهان دیگر هم بیافتد.

۳: وقتی نماز، ما را از گناه باز نمی دارد، چه فایده ای دارد که بخوانیم یا نخوانیم؟

درست است راه فهمیدن قبولی نماز گناه کردن و نکردن است. ولی همین فرد گناهکاری که نماز می خواند حال و روز بهتری در دنیا و آخرت دارد یا گناهکاری که نماز هم نمی خواند؟ این را هم باید بدانیم همین گناه کار هم باید بداند که همین نمازش تا حدی او را از خیلی از گناهان باز میدارد و اینگونه نیست که هیچ اثری نداشته باشد.

۴: اگر شرط قبولی کارهای خوب، قبول شدن نماز است، آیا کارهای خیر یک بی نماز، فایده ای دارد؟

شرایطی که در روایات برای اعمال ذکر می شود دو گونه است؛

۱: شرط صحت که بدون رعایتش اصلا عمل قبول نیست.

۲: شرط کمال که رعایت آن باعث بهتر شدن عمل و تاثیر بیشتر آن است.

نکته بعدی اینکه آن دسته روایاتی که شرایط قبولی نماز را در گرو کارهای دیگری قرار داده است درصدد بیان اهمیت نماز و جایگاه بلند آن در معارف دینی و برای یادآوری اهمیت و ارزش و تاثیر عمق نماز در روح و جان آدمی و ایجاد توفیق برای انجام کارهای خوب دیگر است.

۵: چه چیزهایی باعث می شود نماز ما پذیرفته نشود؟

- ۱: **ایمان نداشتن به امام زمان خود:** امام باقر(ع) فرمودند: کسی که به وجود امام زمانش اعتقاد نداشته باشد نمازش قبول نمی گردد. (کافی/ج ۱/ص ۴۴۹)
- ۲: **شراب خواری:** در روایت است که نوشیدن شراب باعث می شود تا چهل روز نماز پذیرفته نشود. (کافی/ج ۶/ص ۴۰۰)
- ۳: **تحت فشار بول بودن در حال نماز:** امام صادق(ع) فرمودند: **لَا صَلَاةَ لِحَاقِنِ وَ لَا حَاقِبٍ**; کسی که در حال نگهداشتن از بول یا باد معده نماز بخواند، نمازش کامل نیست. (مجمع البحرین/ج ۲/ص ۴۶)
- ۴: **پرخوری:** ابن عباس از پیامبر اکرم روایت کرد که فرمودند: **لَا يَدْخُلُ مَلَكُوتَ السَّمَاءِ مَنْ مَلَأَ بَطْنَهُ**; کسی که شکمش پر باشد وارد ملکوت آسمان نمی شود. و از حضرت علی(ع) روایت است که فرمودند: از پرخوری دوری کنید؛ چون موجب قساوت قلب و کسالت در انجام نماز و سبب تباهی بدن است.
- ۵: **ریا و خودنمایی در نماز:** پیامبر اکرم فرمودند: **مَنْ صَلَّى صَلَاةً يُرَائِي بِهَا فَقَدْ أَشْرَكَ**; کسی که برای خودنمایی نماز بخواند، مشرک است. (عهه الداعی و نجاج الساعی/ص ۲۱۸)
- ۶: **نداشتن حضور قلب:** **لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ عَبْدٍ لَا يَحْضُرُ قَلْبُهُ مَعَ بَدَنِهِ**; خداوند نماز بنده ای را که دلش همراه بدنش نیست، نمی پذیرد. (بحار/ج ۸۱/ص ۲۴۲)
- ۷: **غیبت:** پیامبر اکرم فرمودند: هرکس غیبت مرد یازن مسلمانی را بکند تا چهل روز نمازش قبول نمی شود مگر اینکه آن شخص او را ببخشد. (بحار/ج ۷۲/ص ۲۵۸)
- ۸: **بی اعتنائی نسبت به محرومان:** امام صادق(ع) فرمودند: نماز کسانی که نسبت به آوارگان و برهنگان جامعه بی اعتنا هستند قبول نیست. (بحار/ج ۸۴/ص ۲۴۲)
- ۹: **حرام خواری:** در بعضی روایات نماز خواندن کسیکه حرام خوار است به ساختن ساختمان بر روی ماسه نرم تشبیه شده است. (بحار/ج ۸۴/ص ۲۵۸)
- ۱۰: **قطع رابطه با برادر دینی:** پیامبر اکرم به ابوذر فرمودند: ای ابوذر! مبادا برادر دینی ات قطع رابطه کنی که در اینصورت هیچ عملی از تو پذیرفته نمی شود. (مکارم الاخلاق / الفصل الخامس/ص ۴۷۰)
- ۱۱: **بدخواهی برای مسلمانان:** خدا از مومنی که بدخواه برادر مومن خود باشد، هیچ عملی را نمی پذیرد. (کافی/ج ۵/ص ۳۴۱)
- ۱۲: **آزار دادن شوهر:** پیامبر اکرم فرمودند: خداوند هیچ عملی را از زنی که همسرش را آزار دهد نمی پذیرد.
- ۱۳: **سبک شمردن نماز:** پیامبر اکرم فرمودند: چه بسا شخصی پنجاه سال نماز میخواند ولی یک نمازش قبول نمیشود چون نمازش را سبک می گیرد و نمازی که سبک شمرده شود قبول نمی گردد. (کافی/ج ۳/ص ۲۶۹)
- ۱۴: **ندادن زکات:** پیامبر اکرم فرمودند: یک گروه از کسانی که نمازشان قبول نمی شود کسی است که زکات خود را نمی پردازد. (بحار/ج ۷۴/ص ۵۰)

۶: وقتی ما خدا را خوب نمی شناسیم، عبادت کورکورانه چه سودی دارد؟

اول اینکه باید بدانیم اساسا عبادت بدون شناخت خدا غیرممکن است؛ به بیان دیگر هرکسی خداوند را عبادت می کند، حتما شناختی هر چند سطحی و ابتدایی از او دارد و همین مقدار از شناخت خدا هم برای انجام عبادت در مراحل اولیه کافی است. از این گذشته اتفاقیکی از ابزارهای شناخت خداوند متعال نماز است زیرا ما در نماز، آیات قرآن و ذکرهایی را دائما تکرار می کنیم که توجه معنای هر کدام از آنها در پی سوی خداشناسی است.

۷: اگر نماز برای این است که نمازگزار به کمال برسد، نمازهای استیجاری چیست؟

نماز جنبه های مختلفی دارد که یکی از جنبه های آن تکلیف الهی است که شخص باید آن را در زمان حیات خود بی کم و کاست به انجام برساند و اگر چیزی از آن را در زمان حیاتش به انجام نرساند باید پس از مرگش دیگری به نیابت از او به انجام برساند و نقص آن را جبران کند و این دستور خود خداوند است.

۸: تفاوت نماز اول وقت و خواندن در غیر آن وقت چیست؟ آثار نماز اول وقت چیست؟

۱: **برآورده شدن خواسته ها:** حضرت عبدالعظیم حسنی از امام حسن عسکری (ع) روایت میکند آن حضرت فرمودند: خداوند متعال با حضرت موسی (ع) تکلم کرد، حضرت موسی (ع) فرمود: خدای من! کسی که نمازهایش را در وقتش به جای آورد چه پاداشی دارد؟ خداوند فرمود: حاجت و درخواستش را به او عطا میکنم و به او اجازه می دهم وارد بهشتم شود. (بحارالانوار/ ج ۸۲/ ص ۲۰۴)

۲: **برطرف شدن گرفتاری و ناراحتی:** پیامبر اکرم فرمودند: بنده ای نیست که به اوقات نماز و اینکه خورشید در چه موقعیتی در آسمان قرار گرفته اهمیت بدهد، مگر اینکه من سه چیز را برای او ضمانت میکنم: برطرف شدن گرفتاری ها و ناراحتی ها، آسایش و خوشی به هنگام مردن و نجات از آتش. (سفینه البحار/ ج ۲/ ص ۴۲)

۳: **ورود به بهشت و دوری از جهنم:** امام محمد باقر (ع) می فرماید: هرکس نماز واجب را در حالیکه نسبت به حق آن شناخت داشته باشد، به موقع بخواند و هیچ چیز دیگری را بر آن ترجیح ندهد، خداوند برای او سندی را می نویسد که او را عذاب نکند و کسی که در به موقع به جا نیورد؛ بلکه چیزی دیگری را بر آن ترجیح دهد، خداوند می تواند او را بیخشد یا عذابش کند. (وسائل الشیعه/ ج ۳/ ص ۸۱)

۴: **در امان بودن از بلایای آسمانی:** قطب راوندی میگوید: پیامبر خدا (ص) فرمود: هنگامی که خداوند از آسمان آفت و بلایی بفرستد سه گروه از آن در امان می مانند: حاملان قرآن، رعایت کنندگان خورشید، یعنی کسانی که وقت های نماز را محافظت کنند و کسانی که مساجد را آباد می نمایند. (الصلاه فی الکتب والسنة/ ج ۱/ ص ۳۲۹)

۵: **خشنودی خداوند:** امام صادق (ع) فرمودند: اول وقت خشنودی خداست و آخر وقت عفو خدا و عفو تنها به جهت گناه است. (وسائل الشیعه/ ج ۳/ ص ۹۰)

۶: **استجاب دعا و بالا رفتن اعمال:** در حدیث شریفی آمده است که هنگام ظهر درهای آسمان گشوده می شود و درهای بهشت باز می گردد و دعا مستجاب می شود پس خوشا به حال کسیکه در آن هنگام برای او عمل صالحی بالا رود. (سفینه البحار/ ج ۲/ ص ۴۴)

۷: **دوری شیطان و تلقین شهادتین:** پیامبر اکرم فرمودند: تا زمانی که مومن مراقب نمازهای پنج گانه در وقت آنها باشد شیطان پیوسته از او هراسان است؛ اما اگر آنها را ضایع نمود، شیطان بر او جرات پیدا کرده و او را در گناهان بزرگ می اندازد. (وسائل الشیعه/ ج ۳/ ص ۸۱)

۹: آثار و برکات معنوی نماز چیست؟

- ۱: **توجه فرشتگان الهی به نمازگزار:** حضرت علی (ع) فرمودند: هنگامی که فرد به نماز می ایستد، سه اتفاق خوب برای او می افتد: فرشتگانی او را از جای پاهایش تا به آسمان احاطه می کنند و از آسمان بر سرش رحمت و نیکی فرو می ریزد و فرشته ای از سمت راست و چپ بر او گماشته می شود. در این حال اگر او توجه خود را از دست بدهد خداوند ندا می دهد: بهتر از من کسی را یافته ای که به او توجه میکنی؟ اگر نمازگزار میدانست با چه کسی مشغول مناجات است خسته نمیشد.
- ۲: **باز شدن درب رحمت الهی:** رسول خدا فرمودند: ای ابوذر! تا زمانی که در نماز هستی، در خانه پادشاه عالم را می کوبی و هرکس در خانه پادشاه را بسیار بکوبد در برای او گشوده می شود....
- ۳: **مسافرت شیطان:** هنگامی که شخصی به نماز می ایستد، شیطان می آید و با حسادت به او نگاه میکند؛ زیرا می بیند که رحمت خدا او را فرا گرفته است. (بحارالانوار/ج ۸۲/ص ۱۲۰۷)
- ۴: **توجه نمودن خداوند به بنده:** امام علی فرمودند: هنگامی که شخصی به نماز می ایستد، چنان رحمت خداوند سر تا پای وجودش را می گیرد که حسادت شیطان برانگیخته می شود و شیطان با حسادت به او می نگردد. (بحار/ج ۷۹/ص ۲۱۹)

۱۰: آیا نماز در دنیا هم برای انسان آثاری دارد؟

- ۱: **بهترین وسیله برای تقرب به خدا:** امام صادق (ع) نماز را بعد از شناخت خداوند مهم ترین وسیله تقرب به خدا معرفی می کنند. (من لا یحضره الفقیه/ ج ۱/ص ۲۱۰)
- ۲: **آرامش:** یاد خدا داروی شفا بخش اضطراب هاست (رعد/۲۸) و مهم ترین راه یاد خدا نماز است. (طه/۱۴)
- ۳: **دوری از غفلت:** یاد خدا موجب از بین رفتن غفلت است و نماز برجسته ترین شیوه یاد خداست. (کافی/ج ۳/ص ۲۷۰)
- ۴: **همراهی خدا در زندگی:** خداوند به مومنان وعده داده که با آنهاست به شرط آنکه نماز را برپا کنند. (مائده/۱۲)
- ۵: **بخشش گناهان:** امام علی (ع) فرمودند: آیه ۱۱۴ هود امیدوار کننده ترین آیه قرآن است که در آن خداوند نماز را پاک کننده گناهان معرفی می نماید. (بحار/ج ۷۹/ص ۲۲۰)
- ۶: **بازدارندگی از گناه:** **إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ** (عنکبوت/۴۵)
- ۷: **سپری در مقابل شیطان:** امام زمان (ع) فرمودند: هیچ چیزی مانند نماز، بینی شیطان را به خاک نمی مالد.
- ۸: **دوری از حرص و طمع و ناشکیبایی:** **إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا * إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا * وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا** (معارف/۱۹-۲۲)
- ۹: **دفع بلا:** امام صادق (ع) فرمودند: به واسطه شیعانی که اهل نماز هستند خداوند عذاب را از بی نمازها بر می دارد و گرنه اگر همه نماز را ترک می کردند هلاک می شدند. (وسائل الشیعه/ ج ۱/ص ۲۸)
- ۱۰: **برطرف شدن مشکلات:** **وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ** (بقره/۴۵) این آیه نشان می دهد نماز انسان را در مشکلات کمک میکند.
- ۱۱: **برکت در مال و دوری از فقر:** از پیامبر اکرم درباره نماز سوال شد. حضرت فرمودند: نماز موجب برکت مال و وسعت در رزق و روزی است. (بحارالانوار/ ج ۷۹/ص ۲۷۱)

۱۱: نماز چه آثاری برای انسان در هنگام مرگ و عالم برزخ و قیامت دارد؟

۱: **راحتی هنگام مرگ:** پیامبر اکرم برای کسی که به نماز اهمیت بدهد موارد زیر را ضمانت کرده است: راحتی هنگام مرگ و رهایی از غم اخروی و نجات از آتش دوزخ.

۲: **انس نماز با انسان در قبر و دفع وحشت قبر:** پیامبر اکرم فرمودند: نماز در قبر به صورت شخصی نورانی نزد میت می‌آید و با او در قبرش انس می‌گیرد و ترس و اضطراب عالم برزخ را از او دور می‌سازد. (الحکم الزاهره/ص ۲۷۵)

۳: **دفع عذاب جهنم و ورود در بهشت:** نماز کلید بهشت و رسیدن به پاداش های عظیم الهی (بخار/ج ۸۰/ص ۱۷) و ترک نمازی سبب ورود به جهنم و عذاب است. (مدثر/۴۰-۴۳)

فصل چهارم

۱: رابطه پیامبران با نماز و دیدگاه آنها نسبت به آن چگونه بود؟

۱: ابراهیم و اسحاق و یعقوب (ع): وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ * وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ (انبیا/۷۲ و ۷۳)

۲: حضرت عیسی (ع): سخنان حضرت عیسی بعد از تولد: وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا

۳: حضرت مریم (ع): يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَأَسْجُدِي وَأَرْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ (آل عمران/۴۳)

۴: حضرت موسی (ع): خداوند خطاب به حضرت موسی می فرماید: وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي (طه/۱۴)

۵: حضرت ابراهیم (ع): حضرت خداوند اینگونه دعا میکند: رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبِلْ دُعَاءِ (ابراهیم/۴۰)

۶: حضرت اسماعیل (ع): وَأَذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا * وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا (مریم/۵۴ و ۵۵)

۷: حضرت شعیب (ع): قوم حضرت شعیب (ع) وقتی یافشاری حضرت شعیب بر اقامه نماز را می دیدند، او را مسخره می کردند و به او می گفتند: قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَصَلَاتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ تَتْرُكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ إِنَّكَ لَأَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ (هود/۸۷)

۸: حضرت لقمان (ع): حضرت لقمان خطاب به فرزندش میگوید: يَا بَنِيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ (لقمان/۱۷)

۹: پیامبر اکرم (ص): خداوند خطاب به پیامبر می فرماید: وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى (طه/۱۳۲) پیامبر اکرم وقتی معاذ را به نمایندگی از خود به سوی مردم یمن می فرستد، به او میگوید: همه اسلام را برای مردم یمن آشکار نما ولی بیشترین همت تو صرف برپاداشتن نماز باشد (احتجاج طبرسی/ج ۱/ص ۶۵)

۲: جایگاه نماز در روایات اهل بیت چیست؟

در کتاب در صفحات ۲۰۲ تا ۲۰۹ بیش از ۲۷ مورد ذکر شده که ما چند نمونه را ذکر می کنیم:

۱: نماز، نخستین واجب دینی است.

۲: نماز، ستون عملی دین مبین اسلام معرفی شده است (کافی/ج ۳/ص ۲۶۶)

۳: اولین فرع از فروع دین اسلام نماز است.

۴: آخرین سفارش همه پیامبران نماز بود (کافی/ج ۲/ص ۲۶۴)

۵: نماز، نور و مایه روشنی مومن است. (جامع الاخبار/ص ۸۵) و

۳: نماز خواندن پیامبر اکرم چگونه بود؟ این گونه که اکنون شیعیان نماز می خوانند یا آن گونه که اهل سنت؟ به چه علت؟

ایشان اینگونه که شیعیان نماز می خوانند نماز می خواندند. حدود صد سال نگارش احادیث پیامبر در بین اهل سنت ممنوع بود؛ در نتیجه بیشتر روایاتی که در اختیار اهل سنت است روایاتی است که پس از آن دوره ممنوعیت صدساله، نوشته شده اند و طبیعی است که در این مدت طولانی بسیاری از همراهان پیامبر اکرم از دنیا رفتند و لذا اهل سنت بسیاری از روایات خود را نه از زبان کسانی که پیامبر را دیده و با او هم نشینی کرده بودند بلکه از زبان کسانی که صحابه پیامبر را دیده بودند (تابعان) دریافت کردند.

در حالیکه امامان شیعه سیره و سنت پیامبر اکرم را از همان آغاز، نسل به نسل و بدون کم و زیاد چه به صورت نوشته و چه به صورت شفاهی به امام بعد از خود و نیز یاران نزدیک و نیز دیگر شیعیان منتقل کردند.

همین وقفه صدساله در بین اهل سنت باعث شد تا اختلاف نظرهای فاحشی در مورد نماز در بین آنها پیش بیاید و این خود دلیل محکمی بر تحریف سنت رسول خدا در روایات آنان است.

۴: پیامبر اکرم پیش از بعثت چگونه نماز می خواندند؟

آنچه مسلم است این است که شکل عبادت آن حضرت در پیش از بعثت با نمازیکه پس از بعثت بر آن حضرت و سایر مسلمانان واجب شد، همسان نبوده است. مسلم است که ایشان بر اساس صریح آیات قرآن مأمور بودند از آیین حنیف که همان آیین حضرت ابراهیم بود پیروی کنند.

علامه طباطبایی (ره) در تفسیر سوره علق می نویسد: از سیاق آیات سوره علق می توان فهمید که نماز و مناجات، پیش از بعثت نیز وجود داشته است ولی در مورد کیفیت آن اطلاعاتی در دست نیست؛ آنچه پیداست این است که نماز آیین حنیف با اسلام متفاوت بوده است.

۵: چگونه تیر را از پای امیر مومنان در نماز در آوردند در حالیکه ایشان متوجه نشدند ولی در حال رکوع متوجه حضور سائل شدند و انگشترشان را به او بخشیدند؟

اولین نکته ای که در پاسخ به این پرسش باید داد این است که در آوردن تیر از پای حضرت در حال نماز و متوجه نشدن ایشان مطلبی تاریخی است و اولین بار فخر رازی از اهل سنت و ملا احمد نراقی از شیعیان آن را نقل کرده اند و واقعیت آن یقینی نیست؛ در جایی که بر اساس آیه قرآن اینکه حضرت علی در حالت رکوع انگشتر خود را به آن سائل داده یقینی است. نکته دوم اینکه به نظر میرسد انگیزه فخر رازی این بوده که فضیلت بزرگ بخشیدن انگشتر در نماز را زیر سوال ببرد و بگوید علی (ع) در نماز غرق توجه به خداست؛ پس آیه در شان او نیست بلکه درباره فرد دیگر است. (مفاتیح الغیب / فخر رازی / ج ۱۲ / ص ۳۸۶)

نکته سوم اینکه از روایات به دست می آید پیامبر اکرم و اهل بیت همیشه در نماز حالات یکسانی نداشته اند، برای نمونه پیامبر اکرم در نماز جماعت متوجه گریه کودک می شود و با سرعت نمازش را تمام می کند. (کافی / ج ۶ / ص ۴۸)

نکته چهارم، اگر هم این ماجرا حقیقت داشته باشد این کار از قبیل عبادت در عبادت بوده است و منافاتی با حضور قلب ندارد.

و نکته آخر اینکه بر اساس روایات آن سائلی که از حضرت علی (ع) درخواست کمک کرد یکی از فرشتگان الهی بود و سائلان دیگری از سائر امامان درخواست کمک می کنند نیز فرشتگان هستند (کافی / ج ۲ / ص ۱۱) تا دلیلی بر امامت آنان باشد.

۶: آیا اهل بیت (ع) هم دچار وسوسه شیطان می شدند که برای دوری از آن نماز می خواندند؟

در پاسخ به این سوال لازم است ابتدا روایتی از پیامبر اکرم (ص) را بیان کنیم که می فرماید: تا وقتی آدمی بر نمازهای پنج گانه محافظت کند شیطان از او ترسان و گریزان است؛ ولی هنگامی که نمازها را تباه کند شیطان بر او دست می یابد و او را به گناهان بزرگ می کشاند.

بنابراین نه تنها اهل بیت(ع) بلکه هرکس که مراقب نمازهایش باشد شیطان اصلا به او نزدیک نمیشود تا چه رسد که بخواد او را وسوسه کند لذا اهل بیت با محافظت بر نماز شیطان را از خود دفع می کردند.

۷: توجه اهل بیت(ع) به نماز چگونه بوده است؟

۱: **پیامبر اکرم (ص)**: همسر آن حضرت می گوید: قبل از نماز با پیامبر(ص) صحبت می کردیم و او نیز سخن می گفت؛ ولی هنگامی که وقت نماز فرا می رسید گویا اصلا نه ما او را می شناختیم و نه او ما را می شناسد. (بحار/ج ۸۱/ص ۲۸۵)

۲: **امیرالمومنین(ع)**: هنگام فرارسیدن وقت نماز لرزه بر اندام آن حضرت می افتاد و رنگ چهره اش تغییر میکرد. افرادی از ایشان می پرسیدند که چرا این حالت به شما دست داد؟ حضرت می فرمودند: وقت ادای امانت الهی فرارسیده است و نمیدانم که آیا این امانت را خوب ادا می کنم یا خیر؟

۳: **حضرت فاطمه زهرا(س)**: پیامبر اکرم فرمودند: دخترم فاطمه سرور زنان جهان است و او پاره ای از من و نور چشم من و میوه دل من است. ... هر وقت در محراب عبادتش در مقابل پروردگار می ایستد نورش برای فرشتگان آسمان درخشش دارد، همانند نور ستارگان آسمان که برای مردم زمین می درخشد. در این هنگام خداوند به فرشتگانش می فرماید: ای فرشتگان من! نگاه کنید به بنده من فاطمه که سرور همه زنان می باشد. به او نگاه کنید که چگونه ما بین پهلو و شانه هایش از خوف عظمت می لرزد و قلبش به عبادت من روی آورده است. شما ملائکه را شاهد میگیرم که شیعیان او را از آتش دوزخ در امان داشته ام. (بحار/ج ۲۷/ص ۱۱۶)

۴: **امام حسن(ع)**: آن حضرت عابدترین و زاهدترین و با فضیلت ترین مردم روزگار خود بود. هرگاه به نماز می ایستاد بدنش در پیشگاه پروردگارش می لرزید. هرگاه از بهشت و دوزخ سخن به میان می آمد مانند مارگزیده به خودش می پیچید و بهشت را از خداوند درخواست می کرد و از آتش دوزخ به او پناه می برد. (بحار/ج ۴۳/ص ۲۳۱)

۵: **امام زین العابدین(ع)**: وقتی آن حضرت به نماز می ایستاد همچون ساقه درختی بود و هیچ جزئی از بدن و لباس او حرکت نمی کرد؛ مگر آن مقداری را که باد به حرکت در می آورد. (بحار/ج ۸۴/ص ۲۴۸)

۶: **امام باقر(ع) و امام صادق(ع)**: هنگامی که امام پنجم و ششم(ع) به نماز می ایستادند رنگ چهره شان گاه قرمز و گاه زرد می شد گویا با کسی مناجات می نمایند که او را می بینند. (بحار/ج ۸۱/ص ۲۴۸)

فصل پنجم

چه کنیم در نماز حضور قلب داشته باشیم؟

۱: معنای حضور قلب در نماز چیست؟

حضور قلب در نماز به این معناست که انسان در نماز، دل را با زبان همراه نماید، به گونه ای با تمام وجود خود را در محضر خداوند یکتا ببیند و تمام توجه و حواس خود را متوجه او کند؛ به تعبیر عامیانه، شش دانگ حواسش پیش او باشد.

مرتبۀ اول: نمازگزار همین مقدار میدانند که دارد با خداوند سخن می گوید و او را ستایش می کند؛ اگرچه به معنای الفاظ توجه ندارد. این مرتبه برای افرادی است که معنای نماز را نمی دانند.

مرتبۀ دوم: علاوه بر مرحله قبلی، شخص به معنای کلمات و ذکرهای نماز نیز توجه دارد و می داند که چه می گوید. در این مرحله قلب تابع زبان است.

مرتبۀ سوم: علاوه بر مراتب پیشین نمازگزار اسرار عبادت و حقیقت ذکرها و تسبیح و تحمید و سایر مفاهیم را نیز می فهمد و در حال نماز به آنها توجه میکند تا خوب بداند چه می گوید و چه می خواهد.

مرتبۀ چهارم: نمازگزار علاوه بر مراحل سابق، اسرار و حقائق اسرار را به طور کامل در باطن ذات خود نفوذ داده و به مرحله یقین و ایمان کامل رسیده است در این صورت است که زبان از قلب پیروی می کند.

مرتبۀ پنجم: در این مرحله نمازگزار به مرحله کشف و شهود و حضور کامل می رسد که به این مرحله حضور قلب در معبود میگویند نه حضور قلب در نماز؛ یعنی مرحله ای که اسماء و صفات و کمالات حق را با چشم باطن مشاهده میکند و چیزی را جز خدا نمی بیند و حتی به به خودش و افعال و حرکات و اذکارش توجه ندارد.

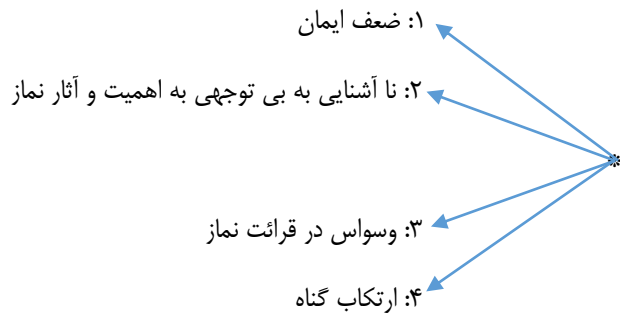
مراتب حضور قلب

۲: داشتن حضور قلب در نماز چه اهمیت و ضرورتی دارد؟

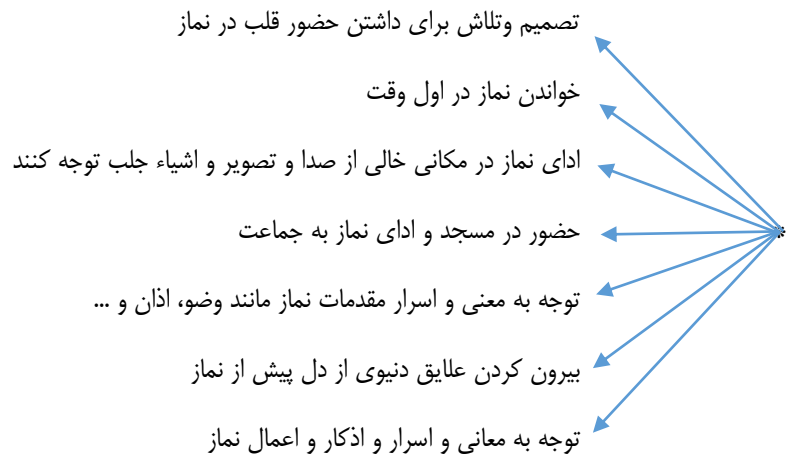
معیار قبولی نماز: پیامبر اکرم فرمودند: گاهی از بعضی نمازها نصف آن پذیرفته می شود و گاهی یک سوم آن و گاهی یک چهارم آن و گاهی یک پنجم آن و گاهی یک دهم آن پذیرفته می شود و برخی نماز همانند لباس کهنه در هم پیچیده شده، به صورت نمازگزار زده می شود. به یقین از نماز تنها آن مقدار که با توجه قلبی خوانده شده برای تو مفید است. (بخاری ج ۸۱/ص ۲۶۰)

رسیدن به آثار معنوی نماز: پیامبر اکرم فرمودند: کسیکه در یک نماز واجب قلب خود را از افکار پراکنده باز دارد و رکوع و سجود و خشوع آن را به طور کامل انجام دهد و خدای تبارک و تعالی را تقدیس و تمجید کند و تا هنگام فرارسیدن نماز کار بیپوده ای انجام ندهد، خداوند برای او پاداش حج و عمره می نویسد و او را از اهل علیین قرار می دهد. (من لایحضره الفقیه/ ج ۱/ص ۲۱۱)

۳: عوامل حواس پرتی در نماز چیست؟

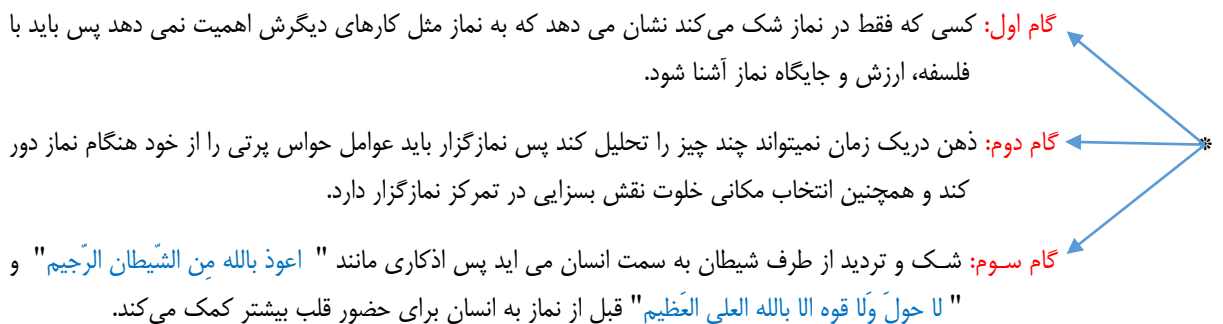
۴: چه کنیم در نماز دچار حواس پرتی نشویم؟

۵: راه های جلوگیری از شک در نماز چیست؟

افرادى که در نماز دچار شک می شوند دو دسته اند: ۱: افرادی که در همه مسائل زندگی (نماز و غیر نماز) شک می کنند.
۲: افرادی که فقط در نماز دچار شک می شوند.

دسته اول باید به روانشناسان و مشاوران مراجعه کنند و این بیماری روانی را درمان کنند و در باب وظیفه شرعی نیز باید به حکم کثیرالشک که در رساله های عملیه آمده است عمل کنند. ولی دسته دوم باید چند گام بردارند:

۶: چگونه می توانیم نمازمان را با توجه بخوانیم؟

برای این کار نکاتی را باید رعایت کنیم:

- ۱: در طول روز برای تمام کارش خدا را در نظر بگیرد مثلاً وقتی می خواهد به مهمانی برود در نظر داشته باشد که مبادا این مهمانی موجب ناراحتی خداوند شود.
- ۲: پیش از نماز حواس خود را جمع کند و متوجه باشد که از باطن هستی به مناجات پرودگار دعوت شده است و ذهن و قلب خود را از چیزهای دیگر فارغ نماید و تنها به فکر نماز باشد.
- ۳: هنگام وضو، با توجه وضو بگیرد و هنگام حرکت به سوی آب متوجه باشد که دارد به سوی رحمت حق قدم می گیرد.
- ۴: اذان و اقامه را بلند بخواند به خصوص اذان را بلندتر بخواند و به کلمات توجه کند.
- ۵: قبل از تکبیره الاحرام با ذلت و اضطراب بخواند که خداوند به او توفیق نماز مقبول، عنایت کند.
- ۶: مفهوم اذکار نماز را از دل بگذرانیم.

۷: راه های ایجاد حضور قلب در نماز چیست؟

- ۱: پی بردن به اهمیت نماز
- ۲: فهم معنای واژه ها و جمله های نماز
- ۳: در نظر گرفتن زمان و مکان مناسب برای ادای نماز: حضرت علی (ع) در نامه خود به مالک اشتر می فرماید: ای مالک! در برنامه خود بهترین وقت ها را برای نماز و ارتباط با خدا قرار بده. (نامه ۵۳ نهج البلاغه)
- ۴: تعیین وقت اختصاصی برای نماز : که بهترین وقت آن همان اول وقت است
- ۵: آنگونه نماز بخواند که گویی نماز آخرش است
- ۶: انجام مستحبات
- ۷: یاری خواستن از خدا و توسل به اهل بیت (ع)
- ۸: تلاش و تمرین
- ۹: پرهیز از گناه: مردی از حضرت علی (ع) سوال کرد: من از نماز شب محروم شده ام. حضرت فرمود: تو کسی هستی که گناهان تو را در بند و زندانی کرده اند. (کافی / ج ۳ / ص ۴۵۰)
- ۱۰: پرهیز از غذای حرام

فصل ششم

تعقیبات نماز چه آثار و اسراری دارد؟

۱: منظور از تعقیبات نماز چیست و چه فایده ای دارد؟

تعقیب عبارت است از اینکه نمازگزار پس از ادای نماز به دعا، ذکر، تلاوت قرآن، و اموری از این قبیل همچون تفکر در عظمت خداوند، گریه از ترس و یا اشتیاق به او بپردازد که از سنت های تاکید شده بوده و منافعش در دین و دنیا زیاد است.

فواید و آثار نماز و تعقیبات

۱: **استجاب دعا:** امام صادق(ع) فرمودند: خداوند نماز را در بهترین زمان ها واجب نموده است پس از حاجت های خود را بعد از نمازهای واجب از خدا بخواهید(وسائل الشیعه/ ج ۶/ص ۴۳۱) پیامبر اکرم فرمودند: هر نمازگزاری پس از هر نمازی، دعایی مستجاب دارد.(وسائل الشیعه/ ج ۶/ص ۴۳۲)

۲: **کامل شدن نماز:** بگو پروردگرم برای شما ارجی قائل نیست اگر دعای شما نباشد(فرقان/ ۷۷) آنچه موجب جلب توجه الهی است دعا و نیاز ما به خداوند است.

۳: **جلب خشنودی خداوند:** خداوند عامل خشنودی اش از حضرت اسماعیل را توجه او به نماز می داند: " و در این کتاب اسماعیل را یاد کن. او درست قول و فرستاده ای پیامبر بود و خاندان خود را به نماز زکات امر می کرد و نزد پروردگارش شایسته و پسندیده بود.

۴: **رحمت الهی و بهشت:** حضرت عبدالعظیم حسنی از امام یازدهم امام حسن عسکری(ع)روایت کرده است که حضرت فرمودند: موسی به عمران(ع) با خداوند سخن می گفت و عرض کرد: خدایا! جزای کسی که در اول وقت نماز میخواند چیست؟ خداوند فرمود: خواسته هایش را بر می آورم و بهشتم را به او مباح می گردانم.

۵: **بخشش گناهان:** امام صادق فرمودند: هر کس تسبیحات حضرت فاطمه زهرا (س) را بلافاصله بعد از نماز انجام دهد خداوند گناهانش را می آمرزد.(کافی/ ج ۳/ص ۳۴۲)

۶: **افزایش رزق و روزی:** از امام صادق(ع) نقل شده است: " تعقیب بعد از نماز نماز صبح سریع تر از حرکت برای طلب روزی، انسان را به رزق می رساند" (بحار/ ج ۸۳/ص ۱۳۳)

۷: **دعوت شدن به مهمانی خدا:** امام صادق(ع) فرمودند: هر کس نماز واجبی بخواند و بعد از آن تعقیبات بخواند تا نماز دیگر(یعنی به خواندن دعاهایی که بعد از نماز باید خواند و قرائت قرآن و ... مشغول گردد تا وقت نماز دیگر) آن بنده مهمان خدا می باشد وحق است بر خداوند که مهمان خود را اکرام کند.(کافی/ ج ۶/ص ۲۳۰)

۸: **بهره های معنوی دیگر:** حضرت علی(ع) فرمودند: کسی که در جایگاه نماز بنشیند و به ذکر خدای متعال و به تعقیبات بپردازد، خداوند فرشته ای را مامور می گرداند که به وی میگوید: ای نمازگزار که مشغول دعا هستی، به شرف و کرامت و فضیلت خود بیفزای که برای تو حسنات ثبت می گردد و سیئات و بدی هایت محو می شود و درجات تو افزون می گردد و این گفتگو ادامه دارد تا وقتی که او از دعا و تعقیباتش فارغ شود.

(دعائم الاسلام/ ج ۱/ص ۱۶۵)

۲: برای تعقیبات نماز چه بخوانیم؟

- ۱: **تکبیر:** امیرالمومنین (ع) فرمود: وقتی که سلام دادی دو دستت را بالا ببر و سه مرتبه بگو " الله اکبر "
- ۲: **تسبیح حضرت زهرا (س):** امام صادق (ع) فرمودند: تسبیح حضرت زهرا در هر روز به دنبال هر نماز نزد من از هزار رکعت نماز (مستحبی) در هر روز محبوب تر است.
- ۳: **تسبیحات اربعه:** امام صادق (ع) فرمودند: هر کس بعد از نماز واجب سی مرتبه تسبیح بگوید، همه گناهانش فرو می ریزد. (بحارالانوار/ج ۸۳/ص ۲۱)
- ۴: **لعن اعداء دین:** امام باقر (ع) فرمودند: هرگاه نماز واجب را تمام کردی جز با لعن بنی امیه از جای خود حرکت نکن. (وسائل الشیعه/ج ۶/ص ۱۹)
- ۵: **خواندن سوره توحید:** در روایت آمده است که خواند سوره توحید بعد از نماز، موجب نزول رحمت از آسمان بر سر خواننده و نزول سکینه و نظر رحمت خدا به او و آمرزش گناهان و برآورده شدن حاجاتش و در امان خدا بودن دانسته شده است. (بحار/ج ۹۱/۳۸۴)
- ۶: **خواندن ذکر پیامبر پس از فتح مکه:** " لا اله الا الله وحده وحده انجز وعده و نصر عبده و اعز جنده و غلب الاحزاب وحده فله الملك و له الحمد یحیی و یمیت و هو علی کل شی قدیر "
- ۷: **خواندن دعاهای وارده:** در باب سیزدهم و باب بیستم ارشاد القلوب دیلمی در حدیثی قدسی آمده است: هر کس محدث شود و وضو بگیرد و پس از وضو دو رکعت نماز نخواند به من جفا کرده است. همچنین اگر کسی وضو بگیرد و دو رکعت نماز هم بخواند اما دعا نکند به من جفا کرده است. سپس می فرماید: اما اگر کسی وضو بگیرد و بعد از آن دو رکعت نماز بخواند و سپس دعا کند و از خدا چیزی بخواهد، ولی خدا به او عنایت نفرماید، خداوند به او جفا کرده است و مسلماً خداوند رحمان به کسی جفا نمی کند. (ارشاد القلوب/ج ۱/ص ۶۰)
- ۸: **سجده شکر**
- ۹: **خواندن نافله**
- ۱۰: **قرائت حمد، آیه شهدالله، آیه الکرسی، و آیه ملک بعد از هر نماز**

۳: سجده شکر چه آثار و اسراری دارد؟

یکی از مهم ترین تعقیبات بعد از نماز، سجده شکر است که حداقل آن گفتن سه مرتبه "شکراً لله" در سجده است. نزدیک ترین حالت بنده به خداوند بزرگ وقتی است که در سجده است. خداوند فرمود: سجده کن و تقرب جوی. (کافی/ج ۳/۲۶۴)

اگر انسان در سجده خوابش بیبرد، خداوند به فرشته ها میگوید: نگاه کنید روحش را گرفتیم و او در اطاعت من است. (وسائل الشیعه/ج ۶/ص ۳۸۰)

۴: معنای سجده شکر و فلسفه آن چیست؟

از امام رضا (ع) نقل شده است که فرمود: حداقل چیزی که بنده می تواند پس از نماز به عنوان تشکر از خداوند برای توفیق او در انجام واجبش بگوید این است: "شُکْرُ اللَّهِ، شُکْرُ اللَّهِ، شُکْرُ اللَّهِ" از حضرت سوال شد که معنای این گفته چیست؟ فرمود: با این سجده می گوید از من است این شکر برای خدا نسبت به آنچه که توفیق داده به اینکه خدمتش و انجام نماز واجب به جای آورم. و این شکر موجب افزایش (معنوی) می شود. پس اگر در نماز کوتاهی بوده است که با نوافل جبران نشده، با این سجده جبران می شود. (وسائل الشیعه/ج ۷/ص ۶)

۵: نماز نافله چیست و چه آثار و اسراری دارد؟

مستحب است انسان قضای نمازهای مستحبی نمازهای یومیه را به جا آورد و ترک آن برای دنیا مکروه است. کسیکه توانایی قضای آن را ندارد به جای آن صدقه بدهد و کمترین مقدار آن برای دو رکعت نماز یک مد طعام است و اگر نتوانست برای هر چهار رکعت نماز یک مد بدهد و اگر باز هم توانایی نداشت برای هر یک از نماز شب و روز یک مد طعام بدهد. (تعلیقات حضرت امام خمینی به عروه الوثقی، نوشته سید محمد کاظم طباطبایی / ج ۳ / ص ۶۴)

امام صادق (ع) از پیامبر اکرم (ص) روایت کردند که خداوند فرمود: اظهار دوستی نکرد بنده من به چیزی دوست داشتنی تر از آنچه واجب کردم بر او و او با نوافل به سوی محبت من می آید تا اینکه من نیز او را دوست بدارم. پس هنگامی که او را دوست بدارم گوش او می شوم آنگاه که می شنود و چشم او می شوم آنگاه که می بیند و زبان او می شوم آنگاه که سخن میگوید و دست او می شوم آنگاه که ضربه میزند و پای او می شوم آنگاه که راه می رود، هنگامی که به درگاه من دعا کند اجابت می کنم و اگر از من درخواست کند به او می دهم. (وسائل الشیعه)

فصل هفتم

چرا این همه به مسجد رفتن تاکید شده است؟

۱: مسجد در اسلام چه جایگاهی دارد؟

۱: مسجد، خانه خدا : در حدیثی قدسی آمده است: خوشا به حال کسیکه در خانه خودش وضو بگیرد آنگاه به سوی خانه من بیاید و مرا در خانه ام زیادت کند. (المحاسن / ج ۱ / ص ۴۸)

۲: نجس کردن مسجد، حرام و پاک کردن آن واجب

۳: حرمت توقف جنب و حائض

۴: حرام بودن دفن اموات در مسجد

۵: تعمیر مسجد، ملاک ایمان: إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَن آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَن يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ (توبه/ ۱۸)

۶: لزوم رعایت ادب نسبت به آن: حضرت علی (ع) تا چهل منزل کنار مسجد را جزء همسایگان آن مسجد معرفی کرده اند. (وسائل الشیعه / ج ۱۲ / ص ۱۳۳)

۲: چرا مسجد این همه بر حضور افراد مومن در مساجد تاکید می کند؟

۱: پایگاه مقابله با دشمن

۲: محل اختصاصی یاد خدا: همه جا میتوان عبادت کرد اما "تنها مکانی که به فرموده خداوند در قرآن کریم برای خداست و نباید غیر خدا را در آن خواند مسجد است. (جن / ۱۸)

۳: محل رفع مشکلات مادی و معنوی مسلمانان

۴: محلی برای واکسینه نوجوانان و جوانان: امام مجتبی می فرمایند: هر کس مدام به مسجد برود علم و حکمت استوار می آموزد. (تحف العقول / ص ۲۳۵)

۵: محل دست یابی به علم حقیقی، دوست سودمند

۶: حرام بودن ورود مشرک و کافر به مسجد

۷: محل نشست و برخاست مومن: پیامبر اکرم فرمودند: إِنَّ الْمَوْمِنَ مَجْلِسُهُ مَسْجِدٌ (کافی / ج ۲ / ص ۶۶۲)

۳: رفتن به مسجد چه آثار و فوایدی دارد؟

در آغاز روایتی جامع می آوریم که در آن فواید متعددی برای رفتن به مسجد از زبان امام حسن مجتبی(ع) بیان شده است. امام مجتبی(ع) فرمودند: کسی که پیوسته به مسجد برود، یکی از هشت مورد زیر را به دست می آورد: حکمتی محکم و استوار، رفیقی سودمند، مطلبی آموزنده و جدید، برخورداری از رحمتی که انتظار دارد، سخنی که او را هدایت کند، سخنی که او را از گمراهی بازدارد، ترک گناه از روی حیا و شرم از مردم، ترک گناه از روی ترس از خداوند. (تحف العقول، ص ۲۳۵)

اما آثار:

۱: **درک رحمت الهی و آموزش گناهان:** پیامبر اکرم به ابوذر فرمودند: خداوند تا زمانی که در مسجد نشسته ای، برای هر نفس یک درجه به تو اعطا میکند و فرشتگان بر تو درود می فرستند و ده ثواب نوشته و ده گناه از گناهانت را پاک می کنند. (بحار/ج ۸۵/ص ۲۰۶)

۲: **طلب همه اشیاء برای اهل مسجد:** امام صادق می فرماید: هر کس به سوی مسجدی برود، پایش را روی هیچ تر و خشکی نمیگذارد، مگر آنکه آن اشیاء تا اعماق زمین برای او استغفار می کنند. (بحار/ج ۸۱/ص ۱۳)

۳: **نجات از آتش سوزان جهنم:** پیامبر اکرم فرمودند: در روز قیامت فرمان می رسد گروهی را به سوی آتش ببرند. خداوند به نگهبان دوزخ می فرماید: قدم های آنان را به آتش نسوزان؛ زیرا آنان به سوی مساجد گام برداشتند. (علل الشرائع/ج ۲/ص ۴۶۶)

۴: **تکفیر گناهان:** هیچ کس از امت من نیست که وضو بگیرد و به سوی مسجد برود، مگر اینکه کفاره اوست تا جمعه آینده. (جامع الاحادیث شیعه/ج ۴/ص ۴۳۳)

۵: **رود به بهشت:** پیامبر اکرم فرمود: کسی که به سوی مسجد گام بر میدارد مومن و اهل بهشت است. (بحار/ج ۸۱/ص ۱۵۴)

۴: چرا بعضی از جوانان از مسجد گریزان هستند؟

۱: متنوع و جذاب نبودن برنامه های مسجد

۲: غفلت بعضی جوانان از پیامدهای نفی دوری از مسجد

۳: اختصاصی شدن تدریجی برخی مساجد برای سالخوردگان

۴: طولانی بودن نماز جماعت و

۵: نا آشنایی امام جماعت و مسئولان برای روش برخورد درست با جوانان و مردم

۵: چگونه می توان مسجدی مطلوب و جذاب داشت؟

۱: فضای مناسب و آراسته

۲: نظافت و پاکیزگی

۳: مدیریت کارآمد مسجد

۴: فراهم آوردن امکانات ورزشی و فرهنگی

۵: استفاده از افراد خوش صدا

۶: چرا این همه در اسلام نسبت به شرکت در نماز سفارش شده است؟

۱: **آشکار شدن توحید بر همگان:** امام رضا(ع) در مورد علل سفارش اسلام به نماز جماعت فرمود: خداوند متعال نماز جماعت را قرار داده است که شعائر اسلامی و معارف الهی همانند اخلاص، توحید، ارزش های اسلامی، عبادت و نیایش برای خدا آشکار شود؛ زیرا با علنی بودن آنها حجت خداوند بر مردم شرق و غرب عالم تمام می شود. (فقه الرضا(ع) ص ۱۰۱)

۲: **راه شناخت نمازگزار حقیقی:** یکی از یاران امام صادق (ع) از حضرت پرسید که چرا باید نمازهای یومیه را به جماعت بخوانیم؟ حضرت در پاسخ فرمودند: **إِنَّمَا جُعِلَتِ الْجَمَاعَةُ وَالْاجْتِمَاعُ** همانا نماز جماعت و اجتماع برای مسلمین مقرر شد تا نمازگزار از بی نماز و کسی که نماز خویش را در اوقاتش به جا آورد و مراقب نمازش هست از کسی که نمازش را تباه کند معلوم می شود..... (وسائل الشیعه/ج۸/ص ۲۹۳)

۳: **نیل به ثواب نامحدود:** برخی از اعمال عبادی در اسلام ثواب محدود و مشخص دارد؛ وقتی نماز به جماعت، از نماز فردی برتر است به طوری که در روایت است که اگر تعداد نمازگزاران بیش از ده نفر شوند، ثواب آن قابل شمارش و نگارش توسط مخلوقات نیست. (بحارالانوار/ج۸۵/ص ۱۴)

۴: **نماز جماعت عامل ایجاد الفت و نماد وحدت:** ویل دورانت می نویسد: بر هیچ اسان منصفی پوشیده نیست که شرکت مسلمانان در نمازهای جماعت روزانه، چه اثر خوبی در وحدت و تشکل آنها دارد. با کمی دقت میتوان دریافت که در پرتو همین نمازهای جماعت و جمعه است که انسجام و اتحادی در اقشار مختلف ایجاد میشود و در سایه آن، برکات و ارزش هایی وجود دارد، از کارهای عمرانی یک منطقه گرفته تا ره حل سایر مشکلات افراد و جامعه.

۵: **آگاهی از اوضاع و مشکلات جامعه:** از نماز جماعت که کم هزینه ترین اجتماع دنیاست آگاهی از مشکلات و نیازهای یکدیگر و زمینه سازی تعاون اجتماعی اتفاق می افتد و زمینه رفع مشکلات فرد و جامعه فراهم می شود.

۶: آگاهی از حال برادران دینی

۷: آگاهی از مسائل دینی

۸: رشد انسان در پرتو جماعت

۹: تغییر رفتار و اخلاق نامناسب

۷: امام جماعت شدن چه اجر و پاداشی دارد؟

رسول اکرم میفرماید: **إِنَّ اللَّهَ وَعَدَّ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ ثَلَاثَةَ نَفَرٍ...** خداوند متعال وعده داده است که سه نفر را بدون حساب وارد بهشت نماید و هر یک از آنها شفاعت هشتاد هزار را بنماید؛ مؤذن و امام جماعت و کسیکه وضو بگیرد و وارد مسجد شود و به جماعت نماز بخواند. (مستدرک الوسائل / ج ۶/ص ۱۶)

۸: وظایف امام جماعت نسبت به نمازگزاران چیست؟

- ۱: مراعات حال نمازگزاران و اقامه نماز به صورت مختصر: امام علی(ع) می فرماید: آخرین سخنی که محبوب قلبم {رسول خدا(ص)} وقت فراق به من گفت، این بود که یا علی! وقتی نماز {جماعت} می خوانی، نمازت را مناسب با حال ضعیف ترین کسی که به تو اقتدا کرده است بخوان. (من لایحضره الفقیه/ج ۱/ص ۲۸۴)
- ۲: تعیین ساعتی مشخص برای رسیدگی به مشکلات مردم

۹: امام جماعت نمونه چه ویژگی هایی باید داشته باشد؟

- ۱: محبوبیت
- ۲: آشنایی با کارکردهای مسجد
- ۳: آشنایی با مدیریت مسجد
- ۴: توانایی علمی
- ۵: ابتکار و خلاقیت
- ۶: دوستی با جوانان و نوجوانان
- ۷: احترام و تواضع
- ۸: توانایی جسمی
- ۹: درک موقعیت سنی کودکان

۱۰: چه چیزهایی باعث محبوبیت امام جماعت می شود؟

- ۱: ارتباط مناسب و منظم با نمازگزاران
- ۲: سر زدن به خانواده های شهدا و جانبازان
- ۳: احترام به شخصیت جوانان و نوجوانان و تشویق آنها در مسجد
- ۴: حضور بیش از وقت نماز در مسجد و گفت و گو با نمازگزاران
- ۵: به روز بودن

فصل هشتم

تارک نماز به چه کسی میگویند و ترک نماز چه آثاری دارد؟

۱: تارک نماز به چه کسی می گویند؟ آثار ترک نماز چیست؟

تارک نماز به کسی گفته می شود که نماز را همیشه و به عمد ترک میکند؛ اما کسیکه گاهی اوقات نمازش را عمدا نخواند تارک نماز به حساب نمی آید.

آثار ترک نماز:

۱: **کفر**: در روایات فراوانی تارک نماز کافر معرفی شده است. (بحار/ج ۸۲/ص ۲۰۲) البته با در نظر گرفتن روایاتی دیگر معلوم می شود منظور از کفر در این روایات کفر در برابر "اسلام" نیست بلکه کفر در مقابل "ایمان" است.

۲: **فروریختن بنای دین شخص**: پیامبر اکرم فرمودند: نماز ستون دین است و کسی که نماز را عمدا ترک کند دینش را ویران کرده است. (کافی/ج ۲/ص ۲۷)

۳: **باطل شدن سایر اعمال**: بر اساس آیات و روایات بعضی گناهان سبب می شود اعمال نیک انسان باطل شوند (بحار ج ۶/ص ۲۱) یکی از گناهان، ترک نماز بدون عذر است. (جامع الاخبار/ص ۷۳)

۴: **گرفتار شدن به لعنت خدا و فرشتگان و رسول خدا**: پیامبر اکرم فرمودند: تارک نماز در تورات ملعون است، در انجیل ملعون است، در زبور ملعون است، در قرآن ملعون است و در زبان جبرئیل ملعون است، در زبان میکائیل ملعون است، در زبان اسرافیل ملعون است، در زبان محمد(ص) ملعون است. (انوار الهدایه/ص ۱۹۷)

۵: **نامسلمان مردن**: پیامبر اکرم فرمودند: کسی که نماز را ترک کند در حالی که به پاداش نماز امید ندارد و از عذاب آن نیز ترسناک نیست، پس من اهمیتی نمیدهم به اینکه یهودی بمیرد یا نصرانی یا مجوسی. (بحار/ج ۷۹/ص ۲۰۲)

۶: **عذاب قیامت**: پیامبر اکرم فرمودند: هر کس انجام نماز را در وقت های مشخص نخواند در "ویل" جهنم قرار خواهد گرفت. (بحار/ج ۷۹/ص ۲۰۲)

۲: عوامل فکری ترک نماز در جامعه امروزی و راه درمان آن چیست؟

* ۱: ضعف ایمان

راه درمان

افزایش دانش دینی

یاد معاد و بهشت و جهنم

توجه به حلال بودن لقمه

رفت و آمد به مکان های مذهبی مثل حرم اهل بیت(ع)

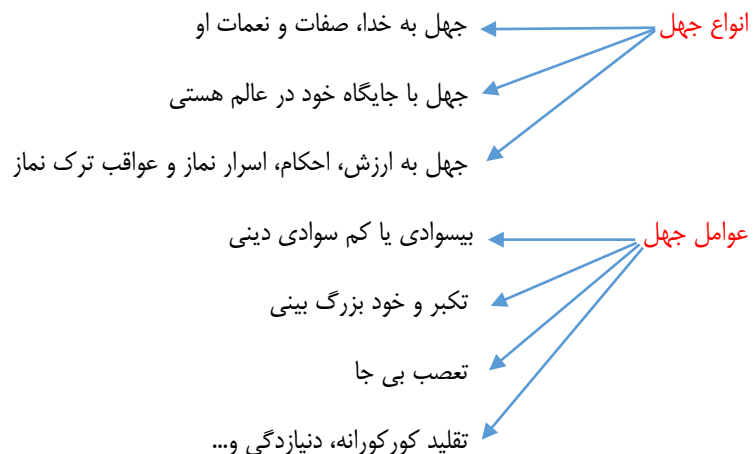
دوری از هر چیزی که انسان را از یاد خدا غافل میکند

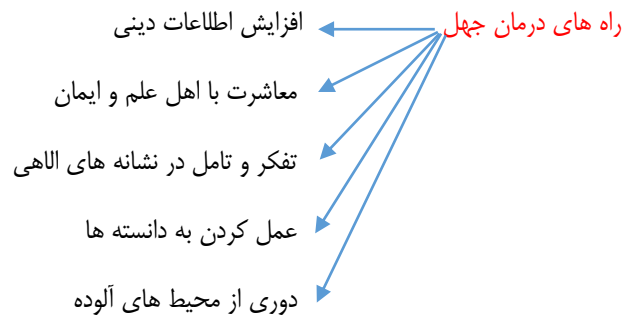
۲: ضعف ایمان به معاد

* ۳: غفلت: غافل کسی است که نسبت به سرنوشت و سعادت دنیوی و اخروی خود بی توجه است؛ غرق در دنیا شده و نیازهای اساسی فطری اش را فراموش کرده است. غفلت سبب میشود که قلب او دیگر نفهمد، چشم او نبیند، گوشش نشنود. (اعراف/۱۷۹)

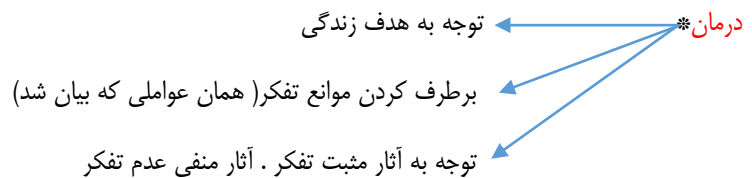
* ۴: جهل: امام علی(ع) می فرمایند: نادان کسی است که نافرمانی خدا کند اگرچه دارای چهره ای زیبا و موقعیتی بزرگ باشد. (نهج البلاغه/ خطبه ۱۸۷)

* ← ۵: عدم تفکر

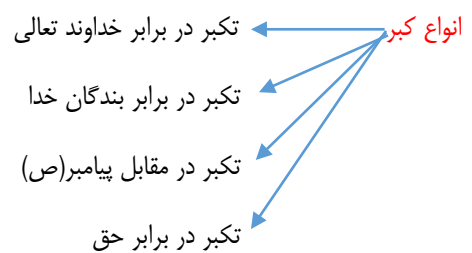
پیامبر اکرم فرمودند: یک ساعت فکر کردن بهتر از هفتاد سال عبادت است. (مصباح الشریعه/ص ۴۲۳)

۳: عوامل درونی ترک نماز چیست؟

* ← ۱: کبر

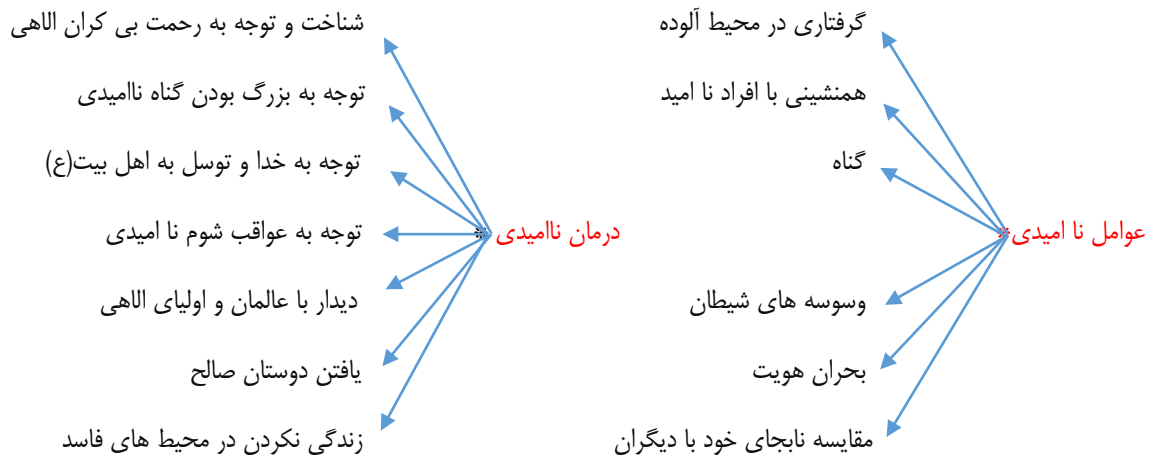
حضرت زهرا فرمودند: " خداوند نماز را واجب کرد برای زدودن کبر " (وسائل الشیعه/ج ۱/ص ۲۲)

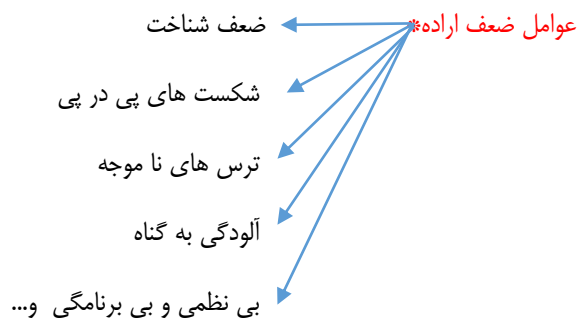
عوامل کبر ← ضعف های شخصیتی، کینه، حسادت، جهل، نشناختن بزرگی خدا و کوچکی خود، غرور، تفاخر و ...

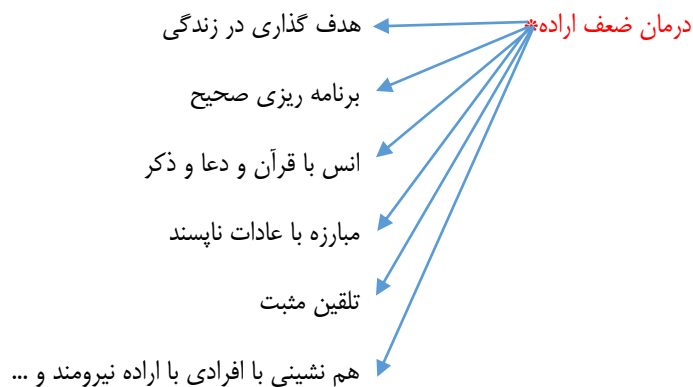

* ← ۲: ناامیدی از خود و از خداوند تعالی

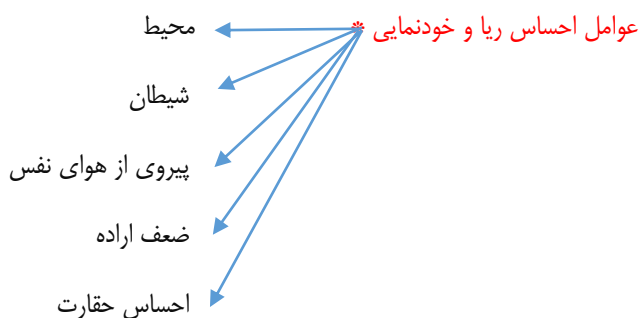

* ← ۳: ضعف اراده

*** ۴: احساس ریا و خودنمایی**

*** ۵: احساس عقب ماندگی**

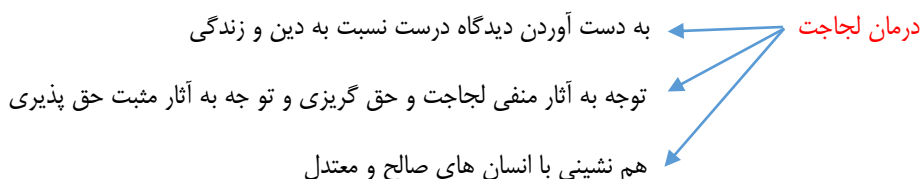
برخی افراد به دلیل نا آگاهی از فلسفه نماز، آن را کاری متعجربه و به قول معروف امل بازی میدانند که عوامل این نوع تفکر عبارت اند از: جهل، تقلید کورکورانه از فرهنگ غرب، قرار گرفتن در محیط های غیردینی یا ضددینی، خودباختگی، تجددگرایی افراطی، تکبر، عدم تعقل، برداشت های غلط از دین، نگاه مادی داشتن به همه چیز

راه درمان ← کسب دانش صحیح دینی، شناخت ارزش عبادت و کارکردهای مثبت فراوان آن، هجرت از محیط های نا سالم، تقویت خودباوری، بازگشت به فطرت توحیدی و ...

*** ۶: لجاجت**

لجاجت با خداوند، با دولت مردان، با مربیان و والدین

عوامل لجاجت ← برداشت های نادرست از دین، غرور و تکبر، بدبینی، تقلید کورکورانه، سرزنش های بی مورد از جانب مربی و والدین، مخالفت با محیط و ...

۴: عوامل رفتاری ترک نماز چیست؟

۱: تنبلی

عوامل تنبلی: ضعف ایمان، جهل، نشناختن قدر نعمت های الهی، رفاه زدگی، استفاده بیش از حد از وسائل رفاهی روز، بدبینی و منفی بافی، ورزش نکردن و ...

درمان تنبلی:

- تلقین نشاط و شادابی به خود
- اصلاح تغذیه و تنظیم خواب
- توجه به عواقب تنبلی از قبیل پشیمانی در آینده
- ورزش کردن
- دوری از افراد تنبل و دوستی با افراد پرتلاش و ...

۲: تسویف (امروز و فردا کردن)

تسویف از ریشه "سوف" به معنای تاخیر انداختن و کار امروز به فردا افکندن است. در آموزه های معصومین به شدت چنین حالتی تقبیح و نسبت به عواقب آن هشدار داده شده است. امام علی(ع) در دعای کمیل از این حالت به خداوند متعال شکایت کرده، می فرماید: " **و خدعتنی الدنیا بغرورها و نفسی بجنایتها و مطالی** " و دنیا مرا به غرور (و ظاهر فریبنده اش) فریفته است، و نفسم با جنایتش و با امروز و فردا کردنش مرا بازداشته است.

انواع تسویف:

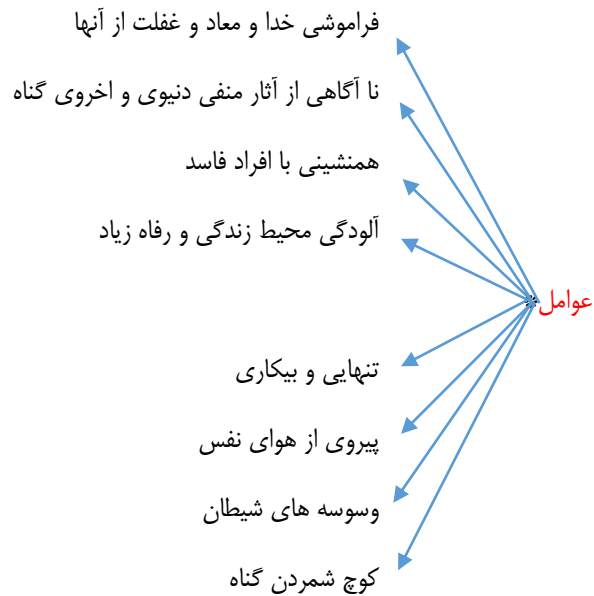
- تسویف در همه امور زندگی
- تسویف فقط در امور معنوی و عبادی
- تسویف فقط در مواردی خاص مثل نماز

عوامل تسویف: ضعف ایمان، تنبلی و بی حوصلگی، عاقبت نیندیشی، توقع بیش از حد از خود، کمال طلبی وسواس گونه رفاه طلبی، ضعف اراده و ...

- درمان:**
- توجه به آثار منفی تسویف در دنیا و آخرت
 - تقویت ایمان و یقین به خداوند متعال
 - اولویت بندی کارها
 - تعیین وقت معین برای انجام هر کار
 - معاشرت با افراد قاطع و موقع شناس
 - ورزش و تغذیه سالم
 - تمرین نظم در زندگی و کسب مهارت مدیریت زمان
 - تلقین مثبت
 - از کم شروع کنید و ...

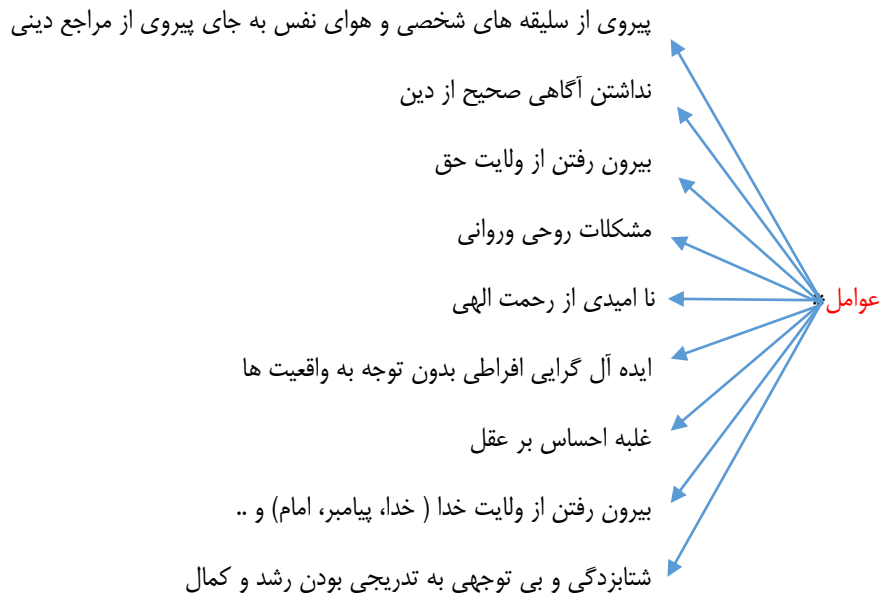
۵: نگاهی روانشناسانه به علل و راه های درمان تسویف

* ← ۱: کثرت گناه و شهوت رانی

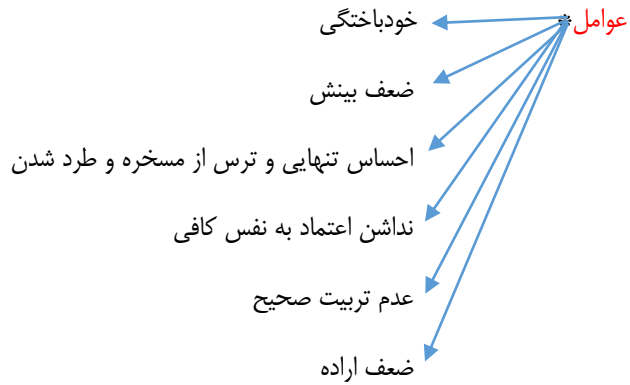
درمان: توجه به پیامدها و آثار گناهان، تقویت اراده، ارتباط همیشگی و دائم با خوبان و عالمان خداترس، داشتن برنامه های معنوی منظم، استغفار، ذکر صلوات و توسل و توجه به قیامت و یاد مرگ.

→ ۲: افراط و تفریط

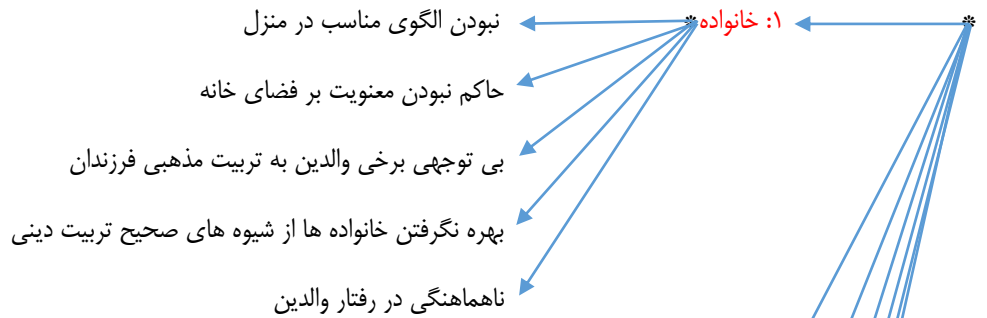
درمان: آشنایی صحیح با دین، واقع بینی، انتخاب الگوی صحیح، توجه به ظرفیت ها، رعایت اصل تدریج، تسهیل، تکلیف مداری به جای سلیقه مداری، برنامه ریزی مادی و معنوی با توجه به استعداد هایمان و پرهیز از برنامه ریزی رویایی

* ← ۳: کم رویی

درمان: اعطای بینش، دوری از محیط های نامناسب، تقویت اعتماد به نفس، معاشرت با دوستان خوب، یافتن الگوهای مناسب و موفق، توجه به آثار بد کم رویی و ...

۶: عوامل بیرونی ترک نماز چیست؟

۲: دوستان نامناسب: امام جواد(ع) می فرماید: از همراهی و رفاقت با آدم شرور بپرهیز؛ زیرا که او مانند شمشیر برهنه است، ظاهرش نیکو و اثرش زشت است. (بحارالانوار/ ج ۷۴/ص ۱۹۸)

۳: شیطان: قرآن می فرماید: *إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ* (مائده/ ۹۱)

۴: رفتارهای نامناسب برخی دینداران

۵: رسانه

۶: حکومت

۷: فعالیت های دشمنان

فصل نهم

چگونه فرزند و همسر را به نماز علاقه مند کنم؟

۱: چگونه فرزندانمان را به نماز علاقمند کنیم؟

امام سجاده (ع) می فرماید: حق فرزند بر تو این است که بدانی وجود او از توستو بد و خوب او در این دنیا به توارتباط دارد و بدانی که در سرپرستی او میثولیتداری و مسئول تربیت او هستی و او را به سوی خداوند بزرگ راهنمایی کنی. (من لایحضره الفقیه/ج ۲/ص ۶۲۲)

چه عملی نیکوتر از نماز می تواند فرزندانمان را به سوی خدا راهنمایی کند و دل آنها را پیش از آنکه شیطان برباید، در گرو محبت به خدا قرار دهد.

برای رسیدن به این هدف مهم باید چند گام برداشت:

- * **گام اول:** روشن بودن جایگاه و اهمیت نماز در دین و ضرورت و فواید نماز برای خود والدین
- گام دوم:** اهمیت دادن خود والدین به نمازهای خود
- گام سوم:** روشنکردن جایگاه و اهمیت نماز در دین و ضرورت و فواید نماز برای فرزندان با روشهای متنوع
- گام چهارم:** توجه به تفاوت های فردی: والدین باید با تامل در خصوصیات و روحیات فرزندان خود، دریابند که از بین روش های گوناگون تربیتی کدام با روحیات آن فرزندان تناسب بیشتری دارد و احتمال تاثیرگذاری بیشتر دارد.

روش های گوناگون برای تربیت فرزندان:

- (الف) روش ایجاد انگیزه در فرزندان: تشویق، تایید، پاداش و هدیه دادن از ابزارهای این روش است.
- (ب) روش عبادت جمعی و تاثیر آن در نمازخوانی فرزندان
- (ج) روش تنوع بخشی: به عنوان مثال شرکت در نمازهای جماعت و جمعه و به همراه بردن فرزندان
- (د) پرهیز از رفتارهای ناخوشایند: مثلا: اجبار نکردن کودک به نماز، دعوت نکردن به نماز در هنگامی که بچه در بازی و تفریح است، مقایسه نکردن فرزندان خودمان به بچه های دیگر که نمازخوان هستند، دعوت نکردن کودک به نماز بعد از تنبیه او، خسته نکردن بچه ها به وسیله اعمال مستحبی و تعقیبات
- (ه) روش برخورد محترمانه
- (و) روش گفتگو با فرزندان
- (ز) روش تدریج
- (ح) روش استدلال

۲: چگونه فرزندان خود را به نماز دعوت کنیم؟

معرفی چند کتاب در این زمینه: **تعلیم نماز به کودکان و نوجوانان** نوشته علی مقامی (انتشارات ستاد اقامه نماز)

بررسی عدم گرایش به نماز نوشته آقایان حسینی و دلاویز، برای دوره بچه های راهنمایی و متوسطه

اصول و روش های تربیت در اسلام نوشته سید احمد احمدی (انتشارات دانشگاه)

اما روش های دعوت:

۱: **روش الگو دهی:** اگر والدین خودشان به آموزه های دینی پایبند باشند و به گفته های خود عمل کنند، کودک نیز به سبب روحیه تقلید پذیری از آنها پیروی خواهد کرد؛ زیرا در سنین ۱ تا ۷ سال، کودک به شدت تقلیدپذیر است.

۲: **فضاسازی معنوی:** در خانه ای که والدین به مناجات شبانه بر می خیزند و اهل خانه همگی معتقد و پایبند به آداب دینی هستند، کمتر پیش می آید فرزندان از خدا و عبادت روی گردان باشد.

۳: **پاسخ های مناسب به کنجکاوی های کودک**

۴: **آموزش تدریجی در حد توان کودک**

۵: **حضور در مجامع و محافل نماز و زیبا سازی نماز برای کودک**

۶: **تشویق**

۳: چگونه همسر را به نماز دعوت کنیم؟

۱: **یاری جستن از خداوند متعال**

۲: **اصلاح و تقویت مبانی اعتقادی:** برای ترغیب و تشویق به نماز، در آغاز بایستی زیربناهای فکری همسران را بررسی کرده و در صورت دیدن اشتباه ها یا احیانا انحراف هایی در برطرف کردن آن بکوشیم. (در این زمینه بسیار خوب است که از کارشناسان مذهبی کمک گرفت)

۳: **بازخوانی و شناساندن فلسفه نماز:** در این راه میتوانیم از کتاب های خوبی مثل: **از ژرفای نماز (آیت الله خامنه ای)** پرتوی از اسرار نماز (استاد محسن قرائتی) **صلاه الخاشعین (مرحوم آیت الله دستغیب)** **آداب الصلاه (امام خمینی)** و ... استفاده کنید.

۴: **راه های اختصاصی تاثیر بر هر فرد:** زن و شوهر اول باید خودشان را به خوبی بشناسند و هر شخصی یک نقطه پذیرش و رگ خوابی دارند که باید آنها را شناخت و از همان راه وارد شد.

۵: **پرورش عواطف دینی**

۶: **تشویق**

۷: **استفاده از روش انذار و ترساندن**

چند نکته

- در همه مراحل ارشاد و راهنمایی از برخورد نیک و ملاحظت آمیز بهره بگیرید. با فشار و اجبار کسی را نمیتوان هدایت نمود و چه بسا نتیجه معکوس دهد.
- نماز خودتان را در خانه بسیار جدی بگیرید.
- تبلیغ عملی را بسیار مفید بدانید

۴: آیا از تشویق یا تنبیه در دعوت کودکان و نوجوانان به نماز میتوان استفاده کرد؟

تشویق و تنبیه از لوازم ضروری تربیت هستند. به گونه ای که بدون یاری گرفتن از این دو نمیتوان متربی را به مقصد رشد و کمال رساند. تشویق و تنبیه به منزله دو بال تربیت به پرواز درآمده و مسیر تربیت را با موفقیت طی میکند و به هدف فلاح و سعادت می رسد. چنانکه کنار گذاشتن تشویق و تنبیه یاتکیه بر یکی از این دو به معنای زمین گیر شدن و توقف تعلیم و تربیت است.

* (الف) اشاره ای به انواع تشویق و تنبیه:

تشویق و تنبیه اقسام گوناگونی دارد که آگاهی از آنها به منظور استفاده به جا از آنها ضرورت دارد. تشویق، مادی یا غیرمادی است

تشویق مادی: آن است که برای ایجاد انگیزه در متربی برای تداوم در خواندن نماز، شیرینی، شکلات، دوچرخه، اسباب بازی، لباس و مانند آن در اختیارش قرار دهیم.

تشویق غیرمادی: این است که از او تعریف و تمجید کنیم. او را الگو معرفی کنیم، نمایندگی کلاس را به او بدهیم و مانند آن.

(ب) شرایط تشویق و تنبیه:

- شرط اول:** تقدم تشویق بر تنبیه
- شرط دوم:** تشویق و تنبیه رفتار: باید رفتار و عمل فرد را تشویق و تنبیه کرد نه شخصیتش را.
- شرط سوم:** تشویق و تنبیه متناسب با عمل باشد
- شرط چهارم:** به هنگام بودن تشویق و تنبیه

مراحل تنبیه

- تغافل و چشم پوشی**
- تذکر**
- قهر کردن:** رواست شده است مردی نزد پیامبر اکرم(ص) آمد و سلام کرد؛ اما پیامبر جواب سلامش را نداد. مرد با ناراحتی به منزل رفت و ماجرا را برای همسرش بیان کرد. همسرش گفت: پیامبر اکرم لباس ابریشم و انگشتر طلای تو را دیده است. این دو را از خود دور کن و نزد ایشان برگرد. چنان کرد و نزد پیامبر رفت. رسول خدا جواب سلامش را داد.

۵: من مربی مهدکودک هستم و با کودکان ۳ تا ۷ سال سروکار دارم. لطفا من را در برخورد صحیح تربیتی اسلامی با آنها راهنمای کنید.

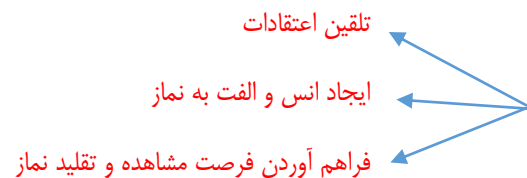
کودک در این دوره ویژگی های خاصی دارد که او را از دیگران متمایز میکند. اودر این دوره استفاده از نماد و زبان را آغاز میکند و در سن ۶ و ۷ سالگی گفتار او به بزرگسالان شبیه می شود؛ کلیه بخشهای گفتار و قواعد صحیح دستوری را به کار می برد و میتواند جمله های پیچیده و مرکب بسازد. توانایی ذخیره سازی در حافظه کوتاه مدت در این دوره محدود است اما در دوره دبستان افزایش می یابد و کامل می شود.

کودکان از سن ۳ سالگی به دوستی با دیگران رو می آورند. این دوستی ها گرچه ابتدا سطحی و موقت است به تدریج گزینشی تر، عمیق تر و با دوام تر می شود. دوستان معمولا با هم دیگر معمولا به بازی می پردازند.

با توجه به ویژگی های پیش گفته، روشنی شود که کودک در ایندوره قابلیت تعلیم و تربیت منظم و برنامه ریزی شده را ندارد و یادگیری های او بیشتر در ضمن بازی و فعالیت های روزمره حاصل می شود.

روش های تربیتی این دوره:

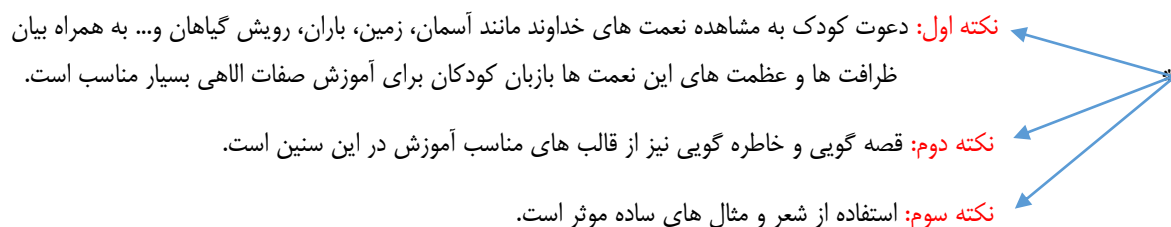
برای فراهم آوردن زمینه های مناسب برای هدایت فرزند به نماز راه کارهایی وجود دارد که مهمترین آنها عبارت اند از تغذیه حلال، انتخاب نام نیکو، محبت به فرزندان، مقید بودن والدین به نماز، ارتباط با خانواده های متدین و پایبند به نماز و پرورش عادت های مناسب.

۶: من معلم دبستان دخترانه هستم. البته پسر خودم نیز دبستانی است. لطفا راهنمایی بفرمایید که در این دوره چگونه می شود آنها را با نماز آشنا کرد؟

در این دوره، یعنی کودکان ۷ تا ۱۲ سالگی (که به آن دوران کودکی دوم میگویند) به تدریج تعداد واژگان و درک . فهم کودک از سخنان دیگران افزایش می یابد. آداب سخن گفتن مانند رعایت نوبت دیگران و قطع نکردن صحبت دیگران را می آموزد. همچنین می تواند موضوع گفتگو را حفظ کند و آن را تغییر دهد. امام صادق می فرماید: پسر بچه، هفت ساله بازی می کند، هفت سال قرآن می آموزد و هفت سال حلال و حرام را فرا می گیرد.

در این دوره بزرگسالان باید با زبان کودک با آنها حرف بزنند و ادبیات خود را کودکانه کنند زیرا بچه ها با این ادبیات انس بیشتری دارند. باید توجه داشت که بزرگترین خطر برای خردسالان این است که در طول آموزش به مجموعه لغات مذهبی دست یابند که اساسا هیچ مفهومی برای آنها ندارند.

← نکته چهارم: در این دوره اهدافی که باید محقق شوند عبارت اند از:

- ۱: آموزش احکام نماز
- ۲: آموزش قرائت و اذکار نماز
- ۳: آشنایی با برخی آداب ظاهری و فلسفه نماز

۷: روش ویژه دوره نوجوانی برای نمازخوان خوان کردن چگونه است؟

← ۱: تحکیم و تعمیق بنیان های اعتقادی

در این راستا توجه به نکاتی ضروری است:

- اول: آگاهی و شناخت وی از فلسفه و آثار و فواید نماز گسترده عمیق شود.
- دوم: آگاهی و شناخت فرزند ما از آداب و احکام نماز، گسترش و عمق پیدا کند.
- سوم: با شبهات و موانع نماز برخورد کرده و راه حل آنها را پیدا کرده باشد.
- چهارم: اقامه نماز برای او کاملا درونی و بخشی از هویت دینی او شده باشد.

روش های تحکیم و تعمیق بنیان های اعتقادی فرزندان نسبت به نماز:

- برش اول: تشکیل جلسات بحث و گفتگو
- برش دوم: تدوین برنامه مطالعاتی

۲: معرفی الگو

۳: انتخاب دوستان مناسب

۴: شرکت در اجتماعات مذهبی متعد

- اول: کسترش دادن میزان اطلاعات و آگاهی های فرزند
- دوم: به رسمیت شناختن قدرت استدلال و درک و فهم فرزند
- سوم: ارائه مطلب به صورت مستدل، همراه با تبیین های روشن و قوی
- چهارم: برنیاشفتن در مقابل انتقادات و اشکالات او
- پنجم: توجه به شبهات و دادن پاسخبه موقع
- ششم: پرورش روحیه مطالعه و تحقیق
- هفتم: گفتگوهای صمیمانه والدین و مربیان با با نوجوان

۸: روحانی یک مسجد هستم و در مسجد با نوجوانان و جوانان بسیاری در ارتباط هستم، لطفاً اصول دعوت آنها به نماز را بیان فرمایید؟

دعوت به نماز، امامت و راهنمایی به سوی خداست و راهنما و دعوت کننده در اولین قدم باید از خود شروع کند. پس اولین قدم شروع از خوداست. اما اصول دیگر در این زمینه:

- ۱: اصل زمینه سازی: آماده کردن محیط و فضای مناسب برای تربیت.
 - ۲: اصل جامعیت: نماز یک رفتار است و رفتار سه بعد دارد. شناختی، گرایشی و رفتاری. هرچه شناخت بیشتر و عمیق تر و هرچه گرایش قوی تر باشد، فرد به این عمل پایبند تر خواهد بود.
 - ۳: اصل تدریج: نباید یکباره کل نماز و معارف و مهارت های مربوط به آن را ارائه کرد.
 - ۴: اصل اعتدال
 - ۵: اصل تداوم و استقامت
 - ۶: اصل کرامت: اصل کرامت بیانگر این است که والدین، مربی و دعوت کننده به دین باید متربی خود را گرامی بدارند و کرامتش را پاس بدارند.
-